

Управління освіти виконавчого комітету Рівненської міської ради
Рівненський навчально-виховний комплекс №12 Рівненської міської ради

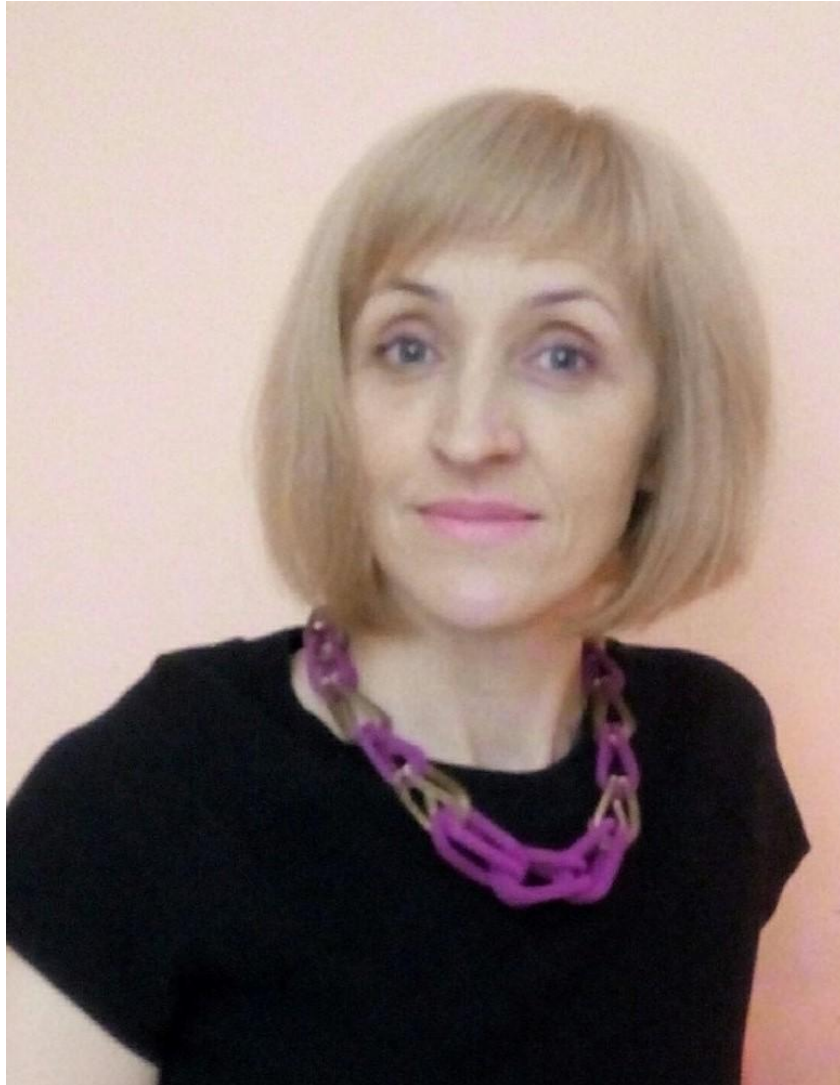
**Ейдетика та мнемотехніка
як засоби формування в покоління цифрової епохи
на уроках української мови та літератури
вміння вчитися**

**Досвід роботи
учителя української мови та літератури
Рівненського навчально-виховного комплексу №12
Примачок Валентини Василівни**

Рівне-2020

Автор досвіду:

Примачок Валентина Василівна, вчитель української мови та літератури
Рівненського навчально-виховного комплексу №12, освіта вища, спеціаліст
вищої категорії, старший учитель, стаж роботи – 21 рік.

**Ейдетика та мнемотехніка
як засоби формування в покоління цифрової епохи
на уроках української мови та літератури
вміння вчитися**

Адреса досвіду:

Рівненський навчально-виховний комплекс №12

Рівненської міської ради

м.Рівне, вул.Грушевського, 81

Тел. (0362)65-37-82

E-mail: valaprim@gmail.com

Примачок В.В. Ейдетика та мнемотехніка як засоби формування в покоління цифрової епохи на уроках української мови та літератури вміння вчитися

У методичній розробці подано матеріали з досвіду роботи вчительки української мови та літератури Рівненського навчально-виховного комплексу №12 Примачок Валентини Василівни щодо ейдетики та мнемотехніки як засобів формування предметних компетентностей на уроках української мови та літератури: описано досвід роботи педагога, подано розробки уроків української мови та літератури, які ілюструють практичні підходи вчителя щодо реалізації теми досвіду.

У запропонованій роботі розкривається зміст та основні етапи впровадження в освітню практику інноваційних технологій ейдетики та мнемотехніки, зокрема використання їх на уроках української мови та літератури. Пропонуються зразки завдань та уроків, розроблених і реалізованих у процесі навчання.

Упровадження досвіду спрямоване на практичне розв'язання актуальних проблем шкільної освіти:

- виховання компетентної особистості;
- формування навичок самонавчання;
- розвиток комунікативних та пізнавальних здібностей особистості, творчого, логічного та образного мислення.

Методичну розробку рекомендовано вчителям української мови та літератури.

Досвід вивчено та апробовано в Рівненському навчально-виховному комплексі №12 Рівненської міської ради (наказ №14-ОД від 16.03.2020).

Методичну розробку схвалено науково-методичною радою Рівненського навчально-виховного комплексу №12 Рівненської міської ради (протокол №2 від 26.11.2020).

Схвалено науково-методичною радою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол №_____, від_____)

Зміст

1. Автор, тема, адреса досвіду.....	2
2. Анотація досвіду.....	3
3. Зміст.....	4
4. Опис досвіду.....	6
5. Розробки уроків за темою досвіду.....	16
5.1 Урок української літератури в 9 класі. Григорій Сковорода – український Сократ. Життя і творчість філософа, просвітителя, письменника.....	17
5.2 Урок української літератури в 10 класі. Психологічна новела М.М. Коцюбинського «Intermezzo». Автобіографічна основа новели. Проблеми душевної рівноваги, повноцінного життя, специфіки творчого процесу.....	28
6. Додатки.....	47
6.1 Цікаві форми, методи та прийоми роботи на уроці.....	48
6.2 Творчі та навчальні досягнення учнів учителя української та мови літератури Примачок В.В.....	55
7. Список використаних джерел.....	57

**Ейдетика та мнемотехніка
як засоби формування в покоління цифрової епохи
на уроках української мови та літератури
вміння вчитися**

Опис досвіду

Суспільству цифрової епохи, в якому ми живемо, потрібен не виконавець, а творець, людина, яка здатна жити повноцінним життям в інноваційному просторі сьогодення і своєю діяльністю цей простір створювати. Чим більше ми тренуємо свій мозок, розвиваємо фантазію та творчі здібності, тим більше цікавих ідей і рішень будемо продукувати.

Сьогоднішні наші учні мають справу зі значними потоками інформації та стрімким темпом життя, і їй необхідно докладати величезних зусиль для запам'ятовування багатьох фактів, тому ключова компетентність «уміння вчитися» набуває пріоритетного значення, що змінює стиль мислення та життя особистості. З огляду на це, основним завданням сучасної школи є виховання активної творчої особистості, життєво компетентної, конкурентоспроможної, здатної до самоосвіти та самовиховання. Компетентна молодь, яка вміє швидко адаптуватися в нестандартних ситуаціях, спроможна вирішувати складні проблеми, шукати нові напрямки розвитку або створювати щось неповторне у всіх сферах людської діяльності. Саме це зумовило вибір мною та апробацію у власній педагогічній діяльності методів ейдетики та мнемотехніки.

Актуальність досвіду. У сучасному освітньому просторі педагогам пропонується значна кількість новітніх технологій, методик, прийомів навчання, які сприяли б розвитку особистості учня і робили б процес навчання цікавим та ефективним. Головним є не предмет, якому навчаємо, а особистість, яку формуємо. Не предмет формує особистість, а вчитель своєю діяльністю та майстерністю, пов'язаною з вивченням предмета. Тому необхідно переходити на нові освітні технології навчання. Ефективними в цьому плані є ейдетика і мнемотехніка, адже завдяки їм учень стає активним учасником процесу навчання.

Практична значущість. Практична значущість досвіду полягає у застосуванні прийомів ейдетики та мнемотехніки, які дають можливість досягти більшої ефективності та якості уроку, підвищити мотивацію до навчання, зацікавити здобувачів освіти навчальним матеріалом. У такий спосіб формую в учнів бажання і уміння вчитися, виховую потребу й здатність до навчання упродовж усього життя. Організую навчальний процес таким чином, щоб учень отримував задоволення від процесу учіння, а робота була спрямована не на заучування, а на навчання, не на знання, а на вміння й навички, не на експлуатацію інтелекту, а на його розвиток, що сприяє формуванню творчої компетенції дитини.

Провідна ідея досвіду. Сьогодні ми маємо покоління дітей «центеніалів», занурених в різноманітні гаджети, тому сприймають інформацію поверхово, через зображення кліпові. У них відсутня концентрація уваги. Дитина має справу зі значними потоками інформації та стрімким темпом життя, і їй необхідно докладати величезних зусиль для запам'ятовування, тому ключова компетентність «уміння вчитися» набуває пріоритетного значення, що змінює стиль мислення та життя особистості. Тому одним із шляхів підвищення ефективності сучасного уроку є розвиток пам'яті, запам'ятовування, робота над збереженням та наступним відтворенням особистістю її досвіду. З огляду на це, робота вчителя має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку дитини, яка вміє і хоче пізнавати світ, не прагне до готових рішень і моделей поведінки, а хоче відкривати його самостійно: на дотик, смак і запах; такий учень воліє роздивитись усі кольори яскравого світу, почути всі його звуки й мелодії.

Саме це зумовило вибір мною та апробацію у власній педагогічній діяльності методів ейдетики та мнемотехніки, які

- сприяють поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації;
- розвивають комунікативні та пізнавальні здібності особистості;
- розвивають творче, логічне й образне мислення;
- формують навички самонавчання;
- підвищують упевненість у власних можливостях.

Інноваційна значущість. Інноваційна значущість полягає в тому, що в основу усіх методів ейдетики та мнемотехніки покладено діяльнісний підхід як основу формування вміння вчитися, у нашому випадку на уроках української мови та літератури. Мнемотехнічні прийоми сприяють поліпшенню засвоєння складної інформації, що не має встановлених логічних зв'язків між її елементами з погляду людини, яка її запам'ятовує, і потребує тривалого зберігання та подальшого відтворення. Створені за допомогою прийомів мнемотехніки штучні асоціації засвоюються швидше і легше. Застосування мнемотехніки поліпшує показники обсягу та точності запам'ятовування і розвитку різних пізнавальних процесів, підвищує тривалість зберігання та якість відтворення засвоєної інформації. З огляду на це, уроки з елементами технологій мнемотехніки є сучасними, інноваційними та цікавими.

Науково-теоретична база. Ейдотехніка – не чергове новомодне породження ХХІ століття. Традиції ейдетики своїм корінням сягають в епоху античності. Давні греки вважали, що людина думає, мислить ейдосами – образами.

Уперше термін «ейдетика» був озвучений німецьким психологом Е. Йеншем, а поширення і глибокого вивчення набув у дослідженнях видатного психолога О. Р. Лурії, який поділив методики запам'ятовування на два основних напрямки: мнемотехніка та ейдетика.

У 20-30 рр. питаннями ейдетики займалися П.Блонський, Л.Виготський, П.Загоровський, М.Кононова, О.Лурія, С.Рубінштейн, І.Страхов, Б.Теплов, Г.Фейман та інші. Проблеми і перспективи використання прийомів ейдетики та мнемотехніки досліджував Ігор Матюгін, професор, доктор педагогічних наук, засновник «Школи ейдетики». Утілення цієї методики в Україні проводить Євген Антошук – засновник української школи ейдетики «Мнемозина». Цікаві ідеї щодо використання можливостей образного мислення дітей, ми знаходимо у працях Василя Олександровича Сухомлинського.

Суть досвіду. Під час уроків української мови та літератури апробуюю різні методи ейдетики та мнемотехніки, які допомагають здобувачеві освіти комфортно, легко, з великим бажанням набувати нових знань у будь-якому віці, отримувати задоволення від реалізації своїх здібностей. За допомогою ейдетики будь-яка інформація запам'ятовується легко, із задоволенням, у позитивному настрої. Урок української мови чи літератури має бути уроком радості, пізнання, відкриття, уроком розвитку уяви та емоційної сфери.

Основна формула, що відображає суть методів ейдетики:

уява+позитивні емоції = засвоєна інформація.

Методи ейдетики розширюють творчі можливості учнів, формують уміння ефективно і самостійно навчатися, підвищують самооцінку завдяки

результативності в навчанні, пробуджують цікавість та допитливість, створюють психологічний комфорт.

Переваги використання методів ейдетики:

Пам'ять – розширення можливостей, об'єму пам'яті.

Уява, фантазія – збагачення словесної і образної уяви, багатогранність сприйняття світу.

Творче мислення – вміння вирішувати будь-яке завдання легко, оригінально, із задоволенням.

Структурність – один блок містить декілька тем.

Лаконічність – максимум закодованої інформації при мінімумі візуальних або графічних знаків.

Швидкість – здатність швидко знаходити рішення та генерувати ідеї.

Увага – розвиток об'єму та тривалості уваги, вміння помічати деталі, без напруження їх пригадувати.

Гнучкість – застосування різноманітних підходів для рішення завдання.

Відчуття – розвиток не тільки зорової пам'яті, але й слухових, тактильних відчуттів.

Застосування прийомів ейдетики дає змогу створити навчальне середовище, у якому теорія і практика засвоюються одночасно. Це у свою чергу сприяє розвитку світогляду, логічного мислення, виявляє і реалізує індивідуальні можливості дитини. При цьому освітній процес організовується так, що учні шукають зв'язок між новими та вже отриманими знаннями; мають змогу зробити «відкриття», формують свої власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів, навчаються співробітництву. Таким чином, здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання дітей.

Розглянемо деякі методи та прийоми ейдетики, які апробовую у своїй педагогічній практиці.

Ефективним на уроці української літератури є асоціативні ланцюжки, диктанти, кошики, кущі тощо. Учні добирають слова-асоціації до ключових образів літературного твору.

Тематичні **«асоціативні ланцюжки»** використовую на уроках української літератури під час аналізу поезій, коли учні вибудовують ланцюжок схожих понять на задану тему чи додають пропущені слова у тематичній стрічці. Наприклад: перед знайомством з поезією Миколи Вороного «Блакитна Панна» пропоную створити асоціативний ланцюжок до слова «весна» і порівняти його з художніми образами прочитаного твору.

Цей прийом будується на асоціативних зв'язках. Виклик у свідомості одного уявлення веде за собою цілий ланцюг асоціативних вражень. Асоціативне мислення є не лише основою хорошої пам'яті, а й сприяє розвитку активної мовленнєвої та творчої діяльності. Вивчаючи в 10 класі життєвий та творчий шлях Панаса Мирного, утворюємо ланцюжок слів: Панас Мирний – Панас Якович Рудченко – прозаїк – роман – «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» - 4 – 30 - Іван Білик – Піски – «пропаща сила» - пошук правди – реалізм. Це розвиває образне мислення дітей, художнє бачення вивченого твору та активізує уяву учнів. Вивчаючи життєвий і творчий шлях Г.С.Сковороди, пропоную учням написати асоціації до слів «Сковорода», «Сократ», які у них виникли після опрацювання матеріалу підручника, а вже потім від цих асоціацій переходимо до створення асоціативного портрета письменника(додаток № 2). Це сприяє розвитку в дітей образного мислення, допомагає формуванню творчої самостійної діяльності учнів, розкриває їх обдарування, розвиває вміння відчувати силу слова, нестандартність мислення.

Із метою актуалізації прочитаного твору використовую **«асоціативний диктант»**. Під час його проведення учні обирають із запропонованого ряду, який надиктовував учитель, лише ті слова, що викликали в них асоціації з прочитаним твором. Наприклад, після знайомства з поезією Т.Г.Шевченка «Садок вишневий коло хати» учням 5 класу було поставлено завдання обрати із слів диктанту ті, які асоціюються із прочитаною поезією: *«садок, озеро, хата, річка, ліс, соловейко, вечір, погідне небо, плуг, вишні, діти, поле, хрущі»*.

Для формування в учнів загальнолюдських моральних цінностей ефективним є прийом **«асоціативний кошик»**, із допомогою якого визначаємо асоціації через призму власного світобачення. Так, учням 6 класу після прочитання оповідання, В.Винниченка «Федько-халамидник» пропонувалося два малюнки – рюкзак і смітник (символи добра і зла), у які вони мали «розмістити» негативні і позитивні вчинки героїв твору. Така

робота увиразнює розуміння важливих моральних цінностей через призму власного світобачення.

Метод **«асоціативний куш»** або **«павутинка»** сприяє розвитку активної мовленнєвої та творчої діяльності, розвиває образне мислення учнів, розширює словниковий запас, сприяє кращому запам'ятовуванню нового матеріалу. На дошці або на аркуші паперу ми записували слово, а навколо – слова і фрази, які асоціюються з ним, потім між усіма компонентами встановлювали зв'язки, виділяли аспекти, щодо яких потрібна додаткова інформація. Під час використання цього методу ми дотримувалися певних правил: записувати все, що спадає на думку; не припиняти роботу раніше визначеного вчителем терміну; намагатися встановити якомога більше зв'язків; не висловлювати критичних суджень щодо написаного. Такий вид роботи нами спочатку організовувався в індивідуальних формах роботи, потім у парах чи в малих групах, а згодом колективно.

На уроках української мови з метою розвитку умінь будувати логічні зв'язки між вивченими поняттям використовую **акровербальний метод** («acro» – край, «вербо» – слово). Найчастіше використовую цей прийом для запам'ятовування винятків із правил, написання складних орфограм. Складання віршиків, жартівливих фраз, незвичайних текстів, у яких зашифрована яка-небудь інформація. Цей прийом заснований на креативному перетворенні «сухої» інформації на «живі» тексти. Це може бути, наприклад, «шифрування» навчального матеріалу у вірші, пісні або анекдоти. Вивчаючи слова, учні уявляють у зв'язку з їхнім звучанням щось смішне, цікаве, незвичайне. Тому одразу відпадає необхідність у зазубрюванні, адже учні легко засвоюють слова, які слід запам'ятати (додаток 3).

Для створення ситуації успіху та активізації уяви учнів використовую прийом **запам'ятовування окремих термінів та понять на пальцях**. Кілька прикладів застосування:

1) для полегшення засвоєння теоретико-літературних понять: а) анафора та епіфора (єдинопочаток та кінець рядка); б) види комічного (загинаємо шість пальців: гумор, іронія, сатира, сарказм, гротеск, бурлеск); в) роди літератури (три пальці);

2) під час знайомства з морфологією й частинами мови починаємо з того, що в українській мові стільки частин мови, скільки пальців на руках: а) загинаючи шість пальців, зазначаємо, що це самостійні частини мови; три пальці – службові, а вигук стоїть особно – не належить ні до самостійних, ні до службових частин мови (додаток 4); б) за пальцями однієї руки запам'ятовуємо про 5 форм дієслова: неозначена, особова, безособова,

дієприкметник та дієприслівник; в) відміни іменників – це пальці однієї руки; г) чотири пальці – 4 відміни, а великий палець – це іменники, які не належать до жодної відміни;

3) під час вивчення членів речення: це пальці однієї руки, причому великий та вказівний пальці стиснуті й нагадують букву «О» - основа, граматична основа речення, тобто підмет і присудок складають граматичну основу речення, а інші три пальці – це другорядні члени речення.

3-поміж освітніх продуктів, які створюють учні, значну увагу приділяю **ейдос-конспектам**, які сприяють розвитку як логічної сфери, так і образної. Ейдос-конспект — це роздуми, породжені образністю тексту, які супроводжуються створенням власних образів на основі цитат твору. Він поєднує в собі опорний конспект (теоретичні знання) та ілюстрації до твору, задіюючи одночасно логічне та образне мислення. Структурно складається з двох частин: 1) образ (малюнок, схема, поєднання кольорів, фотографія) і цитатний матеріал, що пояснюють тему, — з лицьового боку; 2) коментар до теми (розгорнуте судження, тлумачення свого бачення теми і образів у творі) — зі зворотного боку.

Саме цей вид роботи допомагає вчителю побачити очима учня образ, створений автором (зазвичай діалог письменника і учня прихований від учителя); навчає учня пошукової діяльності, самостійної роботи у виборі тем і образів; розвиває творчу обдарованість учня; інтегрує різні види мистецтва; дозволяє перевірити рівень сприйняття твору, адже коментар до ейдос-конспекту розкриває глибину розуміння художнього тексту (додаток 5).

Уявляти смислову інформацію у незвичайному та цікавому вигляді і легко, не напружуючись, пригадувати її допомагає **метод Цицерона або метод місць**. Він рекомендує навмисне «залишати сліди інформації» на стінах класу. Цицерон для запам'ятовування використовував власний будинок. На стінах, стелі, дверях своєї оселі він розвішував тези промов. Слід чітко уявити собі предмет, який потрібно запам'ятати, і поєднати його образ з образом певного місця, який легко «виймається» з пам'яті. Записування вчителем матеріалу на дошці, вивішування плакатів і схем на стінах класного кабінету допомагають учням легко пригадати інформацію уроку. Так, під час вивчення наголосу в 5 класі учні по кабінету (на дошці, на стінах, на меблях) розвісили картки зі словами, які викликають труднощі у наголошуванні. Слова з наголосом на певному складі мають свій колір. І коли школярам потрібно буде згадати наголос у певному слові, впевнені, що вони «витагнуть» зі свого кабінету правильну картку відповідного кольору.

Під час вивчення теми «Правила вживання апострофа» у 5 класі пропоную учням послухати текст, насичений словами на певну орфограму.

Далі звертаюся до учнів: «У даному тексті є слова, які об'єднує орфограма «Уживання апострофа після р перед я». Прогуляйтеся подумки ще раз кабінетом і «познімайте» образи цих слів. Головне – послідовність вашої мандрівки. Не «бігайте» поглядом по приміщенню, шукаючи зручне місце».

З метою створення взаємодії між свідомістю учня та основною ідеєю твору використовую прийом **«зрощення мотивів»**. Такі точки зіткнення, «зрощення» є завжди, треба лише віднайти цю спільність, емоційно поріднити учнів із книгою, з головними героями. Так, вивчаючи «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» Галини Малик, учні задумуються, чим схожі вони з головною героїнею, чи мають вони незавершені справи, чи дороблюють до кінця розпочату справу і що треба зробити, щоб не потрапити до країни Недоладії.

Для формування у свідомості учнів узагальненого, осмисленого образу, тотожного індивідуальній інтерпретації художнього твору ефективним є прийом **«бачення-символ»**. Порівнюючи свої роботи, учні мають можливість побачити множинність індивідуальних інтерпретацій одного й того ж твору, образу, символу, це можуть бути ілюстрації, вірші, презентації. Опрацьовуючи «Пісню про рушник» Андрія Малишка, учні пояснюють своє розуміння «рушника» як символу, використаного автором. На уроці кожен малює, «вишиває» свій рушник, на якому оживають символи, пригадує обрядові дії, пов'язані з рушниками, відтворює свою гаму кольорів. Символічний образ створює відчуття невичерпності, багатогранності мистецтва слова.

Уявити себе героєм твору чи автором, краще зрозуміти й проаналізувати вчинки, емоції, настрої допоможе **метод входження**. Сама назва підказує дію – увійти всередину картини, розповіді, фільму, будь-якого сюжету, перетворити його своєю фантазією. Цей прийом розвиває емоційний інтелект та здатність співчувати, мислити по-іншому.

Картинка може просто оживати перед очима, або можна самому стати учасником події. Уявити себе учасником дещо складніше, але ефект буде сильнішим. Те, що з нами відбувається, не забувається.

Цей метод успішно впроваджую під час інсценізацій уривків літературних творів на уроках літератури, у позакласній роботі.

Під час вивчення поезії напам'ять із метою швидкого запам'ятовування застосовую **метод піктограм** - схематичний запис рядків вірша, який робиться із допомогою уяви. Головне правило: не заучувати вірші куплетами. Треба просто повільно читати рядки, пов'язуючи всі слова в єдину картину. За три рази такого читання-уявлення учень запам'ятає вірш.

Часто використовую цей метод і при знайомстві учнів з особою письменника.

Результативність досвіду. Впровадження ейдетичних і мнемотехнічних методів і прийомів сприяє розвитку пам'яті, уяви, творчого мислення та вміння швидко і точно відтворити отриману інформацію. Діти із задоволенням вивчають вірші напам'ять, з легкістю запам'ятовують словникові слова, відчують себе впевнено, стають всебічно розвинутою особистістю.

Такі методи спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення матеріалу, узагальнення одержаних знань.

Методи і прийоми ейдетики, як показала практика, сприяють розвитку в дітей пам'яті (вони краще запам'ятовують навчальну інформацію, легше й скоріше вивчають напам'ять літературні твори), мислення та спілкування. При використанні цих методів зауважила, що матеріал засвоюєть набагато краще, адже учні не просто запам'ятовують знання, а набувають їх у процесі вдумливої, творчої праці.

Результатом використання ейдетичних і мнемотехнічних методів на уроках української мови та літератури та поєднання їх з особистісно зорієнтованим навчанням стала участь моїх учнів у різних конкурсах, олімпіадах (додаток 6).

Труднощі в реалізації. Пізнати та навчитися працювати за методами запам'ятовування не важко. Єдиною складністю засвоєння цих методик є те, що оволодіння ними на уроках української мови та літератури займає багато часу. Потрібно організувати роботу мобільно, правильно розподіляти інформацію, відповідно до особливостей кожної дитини, враховуючи доступність ігрового матеріалу та мати належне матеріально-технічне забезпечення для впровадження даної технології. Прийоми і методи ейдетики та мнемотехніки можна використовувати постійно, для цього не потрібно перебудовувати власний стиль чи методику навчання, змінювати програму. Варто просто під іншим кутом подивитися на навчальний процес, навчати учнів паралельно новим методам обробки інформації, дати їм право вибору, яким «інструментом» для засвоєння знань краще користуватися.

Висновок. Реалізація творчих можливостей дитини здійснюється за допомогою прояву творчих сил, що є сукупність особистісних функцій, спрямованих на розв'язання зовнішніх і внутрішніх проблем людини з метою перетворення зовнішнього світу й самої себе. Кожна дитина є неповторною і водночас індивідуальною. Застосовувати одні і ті ж методи та форми навчання до всіх учнів класу не можна. Тому звертаюся до особистісно

зорієнтованих технологій, зміст яких полягає у створенні ситуації творчої переробки, узагальнення, експериментування та пошуку. Дитина потрапляє в рівноправну позицію з учителем та отримує можливість показати самостійність мислення, незалежність та здатність до вибору.

До елементів ейдотехніки раджу звернутися кожному словеснику, спеціальної підготовки для цього не потрібно. Досить взяти чинні методи та адаптувати їх до матеріалу. Методи ейдетики та мнемотехніки сприяють розвиткові нового життєвого і художньо-естетичного досвіду учнів, дозволяють відтворювати яскравий наочний образ протягом тривалого часу, розширюють не тільки межі пам'яті, але й можливості дитини бачити світ по-іншому. Використання цих технік дозволяє говорити про те, що навчання стає найбільш природним і гармонійним стосовно закладеного самою природою процесу розвитку людського мозку. Учень краще вчиться, його пам'ять і здатність концентрувати увагу зростають, психіка стає стійкішою.

Метод невербальних асоціацій розвиває творче мислення школярів, допомагає легко і без напруження вивчити потрібну інформацію. Мінімізується психологічна напруга, а запам'ятовування і засвоєння інформації стає невимушеним, захопливим і необтяжливим. У підсумку значно підвищується працездатність, захопленість предметом і з'являється виразне бажання «звернути нові гори».

Використання мнемотехнік на уроках допоможе учням легко оволодіти новим матеріалом, навчить творчо мислити, легко запам'ятовувати нову інформацію.

Отже, можна бути впевненими, що навчання із застосування ейдетичних та мнемотехнічних прийомів позитивно впливає на розвиток усіх розумових й психічних процесів дитини і відповідає вимогам часу.

Розробки уроків за темою досвіду

Урок української літератури в 9 класі

Тема. Григорій Сковорода – український Сократ. Життя і творчість філософа, просвітителя, письменника.

Мета. Формувати компетентності:

предметну:

знаннява складова: зацікавити учнів особистістю Г.С.Сковороди та його творчістю, визначити ключові факти із життя і творчості письменника; допомогти учням зрозуміти морально-етичні ідеали та філософські ідеї Г.Сковороди;

діяльнісна складова: розвивати вміння працювати в групі; обґрунтовувати власні відповіді, думки, міркування і висновки; порівнювати, виділяти головне, аналізувати різні життєві ситуації, конспектувати.

емоційно-ціннісна складова: усвідомити роль самопізнання і гармонії зі світом у становленні й реалізації себе як особистості.

ключові (загальнокультурна та громадянська):

а) оцінювати й характеризувати внесок Г.Сковороди в скарбницю української літератури; висловлювати судження про філософські ідеї Г.Сковороди та їх актуальність.

б) сприяти формуванню бажання самовдосконалення, життя за законами честі й моралі, прагнення до самопізнання та самовиховання відповідно до загальноприйнятих морально-етичних норм

Цілі.

Учні знатимуть: цікаві факти з біографії письменника.

Учні вмітимуть: охарактеризовувати духовний світ автора, його уподобання, складати тези до поданих матеріалів; самостійно складати асоціативний ланцюжок та ейдос-конспект; відрефлексовувати й оцінювати власну діяльність, сформулювати власні цілі вивчення теми.

Обладнання: підручник, телевізор, інформаційні картки.

Форми роботи: «Обмін компліментами», робота з епіграфом, хмарою тегів, робота у групах, учнівські повідомлення, перегляд відео, бесіда.

Епіграф: «Пізнай самого себе - тоді пізнаєш весь світ»

Тип уроку. Урок формування компетентностей.

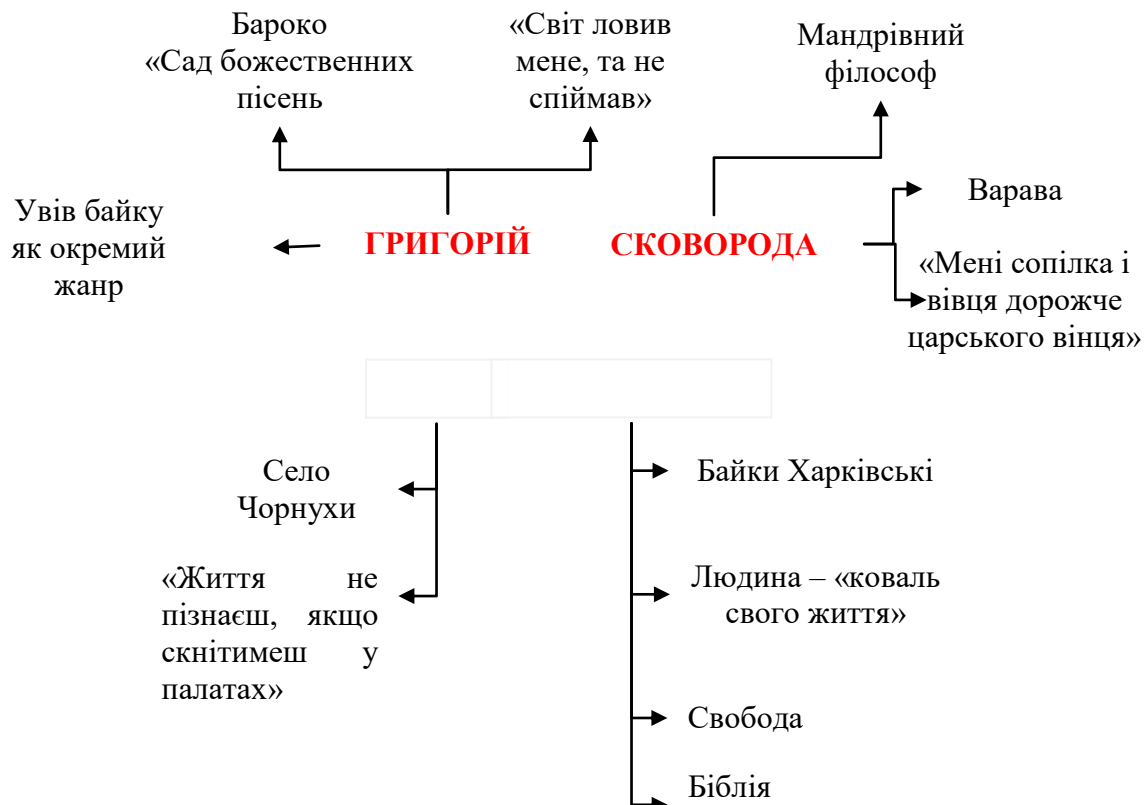
ХІД УРОКУ

I. МОТИВАЦІЙНИЙ ЕТАП

1. Забезпечення емоційної готовності учнів до уроку.

4. Організація роботи груп та презентація матеріалу. Учні читають підготовлені матеріали, обговорюють завдання, виконують їх, учитель надає необхідну допомогу, дає поради. Кожна група обирає 1-2 учнів, які будуть озвучувати своє повідомлення та виконане завдання.

5. Створення ейдос-конспекту «Григорій Сковорода»

IV. РЕФЛЕКСІЙНО – ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП

Рефлексія

- Чи досягли поставлених цілей?
- Що допомагало (заважало) цьому?
- Чи задоволені ви своєю роботою на уроці?

Оцінювання діяльності учнів на уроці.

Домашнє завдання.

Обов’язкове: підготувати «заочну екскурсію» шляхами Сковороди; прочитати його байки.

За бажанням: написати твір-мініатюру «Світ ловив мене, та не піймав» або скласти сенкан «Григорій Сковорода».

Григорій Савич Сковорода. Дитинство. Роки навчання.

Народився 3 грудня 1722 року в селі Чорнухи на Полтавщині в бідній козацькій сім'ї. Батьки відзначалися побожністю, миролюбством, гостинністю, чесністю, славилися на всю округу своєю правдивістю, працьовитістю. Зростаючи у середовищі мудрої праведності, їхній син з ранніх літ відзначався схильністю до зосередженості на своєму внутрішньому світі, твердістю духу, великим бажанням до науки і знань. Змалку виявляв нахил до музики і пісні. Від людей вчився шанувати труд, бо змалку привчався до праці. Очевидно, саме з сім'ї він виніс переконання: *«Хто труда не перейде, до добра той не прийде.»* Виховувався на народних переказах, думах, піснях.

Де здобув Сковорода початкову освіту – точно невідомо. Очевидно, за тодішнім звичаєм, батьки віддали його в науку до дяка. У дяка-скрипаля Гриць був на привілейованому становищі, бо той виявив у хлопця чудовий голос, навчив нотної грамоти, поставив першим співаком у церковному хорі, давав читати книжки, підготував до вступу в академію.

У 1738 році батьки віддають Григорія на навчання до Київської академії, де навчався з перервами близько 10 років.

Досить швидко він став виділятися успіхами серед своїх однолітків, став одним з наполегливих і тямущих студентів. Він здобув ґрунтовні знання з мов – грецької, латинської, польської, старосєврейської, німецької.

У 1742 році його запрошують до придворної співацької капели в Петербург, бо він прославився чудовим басом, майстерною грою на скрипці, флейті, бандурі, цимбалах і сопілці та композиторським талантом.

Після двох років перебування у північній столиці він повертається продовжувати перерване навчання. У 1744 – 1745 рр. Сковорода вчиться у класі філософії. Людина виняткових здібностей і гострого розуму, Г.Сковорода здобув в академії глибокі знання з філософії, вітчизняної, античної, західноєвропейської літератур, досконало опанував кілька іноземних мов. Закінчив академію в 1753 році

Завдання

1 група – прочитати повідомлення, уміти коротко його переказати, скласти 3-4 запитання до нього. Ці питання поставити учням інших груп.

Педагогічна діяльність.

Повернувшись на Україну, першу зупинку він зробив у Переяславі, де на запрошення єпископа став учителем піітики в Переяславському колегіумі. Працював залюбки, писав вірші та підручники з етики, викладав предмет по-новому, чим, звісно, викликав невдоволення багатьох. Саме за недотримання усталених методів викладання його звільнили з роботи. Після цього Г.Сковорода тривалий час працює придворним учителем у поміщика Степана Томари на Переяславщині. Він довго не погоджувався на таку службу, але, хитрощами заманений і заведений до панської садиби, змушений був усе-таки пристати на непривабливу пропозицію. Любов, привітна приязнь, якою відзначався колишній вельможа, більш за все впливали на Григорія Савича. Залишаючись при дворі, він був сповнений щиросердним бажанням стати корисним людям. Ці роки відзначилися поглибленим зближенням з життям народу, його внутрішнім єством, і це допомагало йому у пізнанні як самого себе, так і навколишнього світу. Часто у вільний час він любив проводити в полях і гаях. На сон залишав не більше 4 годин, а з першим променем сонця був на ногах. У простому одязі, із сопілкою, торбою з книжками та ціпком ішов, куди хотів. Був суворим вегетаріанцем: їв тільки овочі, молоко, сир, та й то лише раз на день, по сході сонця. Але ніколи не втрачав доброго настрою, веселості й доброзичливості, за що його всі любили й шукали з ним товариства. З 1759 по 1769 роки Г.Сковорода працює як викладач поетики і етики в Харківському колегіумі. Незвичайний це був учитель: писав байки, викладав стародавні мови, глибоко цікавився математикою, географією, економікою. Отже, учив, як жив, а жив, як навчав – найкраща риса педагога. Оскільки підручника з етики не було, він написав його сам. Це був його перший філософський твір, основою якого є думка, що ледарство – найбільша людська вада. Студенти любили свого вчителя, радилися з ним, бували в нього вдома. Він засівав їхні душі зернами правди, гуманізму й волелюбства. І тому церковники та вельможні пани зводили на нього наклепи, звинувачуючи в протиурядовій та антирелігійній діяльності. Через постійні переслідування і гоніння Сковорода змушений був двічі переривати на один рік викладання в Харківській колегії, а з 1769 р. більш не займав жодної офіційної посади

Завдання

2 група – прочитати повідомлення, уміти коротко його переказати. За допомогою «асоціативного ланцюжка» (ланцюговий метод ейдетики) створити «психологічний портрет Сковороди».

СКОВОРОДА

Мандри

Поет, композитор, соліст і музика в одній особі! Всебічно обдарований хлопець міг би зажити слави та багатства. *Але життя не пізнаєш, якщо скнітимеш у палатах*, тому Григорій якомога більше мандрувати, зустрічатися з людьми.

У 1750 році трапляється нагода вирушити у тривалу поїздку за кордон, з якої Григорій Савич скористався. Він відвідує Австрію, Словаччину, Угорщину, Польщу, Німеччину, де знайомиться з життям тамтешніх народів, вивчає їхні звичаї і ближче знайомиться з культурою, передовими філософськими ідеями, літературними течіями. Він буває в університетах, слухає лекції знаменитих професорів, працює в бібліотеках, студіює філософські праці й, володіючи багатьма мовами, вільно дискутує із ученими різних країн. З Європи він повернувся без шеляга в кишені, але сповнений новими знаннями та блискучими ідеями. Безсумнівно, ця подорож справила надзвичайно важливе значення на формування поглядів майбутнього філософа.

Три роки тривала ця експедиція. І тільки туга за рідним краєм привела його знову на Батьківщину. Повернувшись в Україну, Г.Сковорода найперше заглянув у рідні Чорнухи, та не застав живими ні неньки, ні батька. Ніщо не тримало Григорія на одному місці, і він сміливо поринув у широкий світ. В одному селі Сковорода лікував відставного майора. Дочка майора, красуня Олена, закохалася в ніжного поета-музику, і Григорій теж покохав її. Йшлося до весілля, але Сковорода вагався, бо не уявляв життя без мандрів. Так і не одружився. Наступні роки, аж до смерті, Григорій вів мандрівний спосіб життя, яке збагачувало його новими знаннями. Не маючи сім'ї, власного пристанища й постійного прибутку, він перебував у самій гущі народу. Він жив то в одних, то в інших знайомих. Все його майно вміщалося в торбі: найпотрібніші речі, рукописи, книжки, за поясом – сопілка, в руках – посох, на плечах – селянська свита. Він обійшов майже всю Україну, Воронежчину, Курщину, Орловщину, побував під Москвою, в Приазов'ї та інших місцях.

Завдання

3 група - прочитати повідомлення, уміти коротко його переказати, сформувані уявлення про сферу діяльності письменника, улюблені заняття та природні обдарування. Записи робити за схемою.

**Сфера діяльності
письменника**

Улюблені заняття

Природні обдарування

Останні роки життя

Останнє десятиріччя життя Сковороди – це роки його слави. Всі хотіли його бачити. У Харкові, Белгороді та багатьох селах виникли гуртки послідовників його вчення і способу життя. У «трудах праведних», і скінчив свій життєвий шлях один з найгеніальніших філософів світу Г. С. Сковорода.

Про смерть Сковороди записав Срезневський таке: *«...Був прегарний день. До діди́ча з'ї́халось багато сусі́дів погуляти й повеселитись. Мали також на цілі послу́хати Сковоро́ди... За обі́дом був Сковоро́да незвичайно веселий і гові́ркий, навіть жартува́в, опові́дав про своє мину́ле, про свої мандрі́вки, досві́ди. Зачарова́ні його красномовством повста́вали всі від обі́ду, Сковоро́да щез.. Він пішов у садок. Довго ходив він по перехресних стежках, зривав овочі й роздавав їх хлопчикам, що працювали в садку. Над ве́чір пішов сам господар шука́ти Сковоро́ду й застав його під гіллястою липою. Вже заходило сонце: останні його проміння пробивалися крізь гу́щу листя. З риска́лем у руці ко́пав Сковоро́да яму — вузьку, довгу яму. — «Що це, друже Григо́рію, чим то ти зайня́тий?» — спитав господар, підійшовши до старого. «Пора, друже, закінчи́ти мандрі́вку!» — відпові́в Сковоро́да — «і так усе волосся і злеті́ло з бі́дної голови від мордува́ння, пора непоко́їтись!» «І, брате, дурни́ця! Доси́ть жартува́ти, ході́мо!» — «Іду! Але я прохати́му тебе по́переду, мій добро́дію, хай тут бу́де моя оста́ння моги́ла». І пішли в ха́ту. Сковоро́да недовго в ній ли́шився. Він пішов у свою кі́мнатку, пере́мив бі́лизну, помо́лився Бо́гу і, підложи́вши під голову свої́ писа́ні пра́ці і сі́ру свитку, лі́г, зложи́вши на́вхрест ру́ки. Довго че́кали на нього з ве́черею. Сковоро́да не з'я́вився. Друго́го дня вранці до чаю те́ж, до обі́ду так само. Це здивува́ло господа́ря. Він на́смі́лився уві́йти до Сковоро́ди, щоб розбу́дити його́; одна́че Сковоро́да ле́жав уже́ холо́дний за́косте́нілий».*

Це було 9-ого листопада 1794 року. На хресті над його могилою, на прохання самого Сковороди, написано: **«Світ ловив мене, та не впіймав...»**. Його могила знаходиться зараз у селі Сковородинівка (ран. Іванівка, колишня садиба Андрея Ковалівського). Таким чином Г.Сковорода ще раз заявив про свою відданість духовному спасенню життю перед земними суєтністю і марнотою.

Завдання

4 група - прочитати повідомлення, уміти коротко його переказати.

«Світ ловив мене, та не спіймав...» Як ви гадаєте, чому саме ці слова написано на хресті над його могилою?

Творча спадщина митця

Невтомний шукач істини та краси в житті, Сковорода залишив нам чималу літературну спадщину. Улюблена книга Сковороди – Біблія.

Перебуваючи на Херсонщині, написав значну частину віршів збірки «Сад божественних пісень». Збірка є своєрідним щоденником, у якому відбилися життєві події, філософські роздуми, ліричний настрій їх автора.

Працюючи в Харкові, латинськими й українськими віршами написав «Байки Езопові» (1760)

У 1766р. філософ написав «Вхідні двері до християнської доброчинності», наступного року філософські твори «Наркіс» і «Симфонія».

Упродовж 1769-1774рр. Сковорода написав збірку прозових байок «Байки харківські», «Бесіду, названу двоє, про те, що блаженним бути легко», «Діалог», а також твори: «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті», «Кільце», «Розмова, звана алфавіт, чи Буквар світу».

У 1785р. Сковорода об'єднав 30 віршів, написаних у різний час, у збірку «Сад божественних пісень».

Збірник «Байки харківські» - перші 15 з них написані в 60-х роках, решта – в 1774р, куди увійшло 30 байок.

У 1787р. він написав «Вдячного Еродія» і «Убогого Жайворонка», а в 1791р. завершив філософський твір «Діалог. Ім'я йому - Потоп зміїний».

Сковорода писав «народним діалектом» або латиною.

Перші вірші написав у жанрі панегіриків (віршів, що складалися для вихваляння окремих осіб чи подій). Він дещо обновив традиції панегіричного вірша.

Свої філософські твори він писав так, щоб вони були зрозумілі не тільки освіченим людям, а й неосвіченим – будили їхню свідомість, учили думати.

Завдання

5 група - прочитати повідомлення, опрацювати його. Зробити запис ключових понять про твори письменника.

Г.С.Сковорода – філософ, просвітитель

Григорій Савич замислювався над тим, як допомогти своєму народові. Тому вирішує здійснювати просвітницьку діяльність серед народу: в дохідливій формі пояснював людям різні явища життя суспільства і природи, викладав свої філософські ідеї, у вільний час учив грамоти селянських дітей. Філософ-просвітитель доводив, що навчання допоможе швидше і точніше виявити природні задатки кожної людини. Філософії Сковороди був властивий пантеїзм (вчення, що ототожнює Бога і природу, тобто стверджує, що світ є двоєдиним – органічним злиттям Духа і матерії). Основним предметом філософії є людина, її внутрішній світ і діяльність, інтереси й прагнення, здоров'я і щастя.

Ідею «пізнай себе самого», висунуту давньогрецькими філософами (Сократом, Платоном) ще за 500 років до нашої ери, Сковорода підніс і розвинув далі. Пізнати себе людині потрібно для того, щоб виявити здібності, закладені в неї самою природою, усвідомити свої фізичні й розумові можливості та особливості характеру. Це дасть змогу обрати відповідний рід трудової діяльності – «сродну працю». Трудитися потрібно для того, щоб забезпечити свої духовні й тілесні потреби і приносити користь суспільству.

Щоб стати щасливим, не треба багатства, влади. Гідність людини визначають не гроші й не знатне походження, а чесне життя. Людина – «коваль свого життя», не раб, і тільки від неї залежить, яким буде її життя і майбутнє наступних поколінь. Йому мріялося, що людина в майбутньому буде досконалою – розумною, доброю, порядною, справедливою. У філософських працях і листах він утверджував культ розуму. За Сковородою, життя - це постійний і безперервний пошук істини. Людина народжена для щастя, людина має бути щасливою. А щастя в наших думках, в нашому серці, в любові.

Любов. Це почуття найсолодше, найприємніше й животворне. Тому людина без любові – однаково що позбавлена сонця, напівмертва. Слід відрізнити істинну любов від удаваної. Тому твори Сковороди допомагають нам збагнути шляхи і способи досягнення щастя, без якого наше життя не має жодного сенсу

Завдання

6 група - прочитати повідомлення, опрацювати його. Виписати тези до поданого матеріалу.

Кредо

“О як би в дурні мені не пошитись, щоб без свободи не міг я лишитись”.

“Пізнай самого себе – тоді пізнаєш весь світ”.

«Як розкошує бджола своєю працею, збираючи мед! За мед їй відбирають життя, але вона не перестає трудитися, доки живе. Солодкий їй мед, але ще солодший труд».

«Як хто посіє в юності, так і пожне в старості».

Оточення

У харківський період серед друзів були Г. Якубович, архімандрит Миколаївського монастиря, єпископ І. Миткевич. Сковорода підтримував товариські стосунки з виданим скульптором-психологом доби бароко в Україні С. Шалматовим.

Добрим приятелем Г. Сковороди був о. Василь Снесарєв, протоірей у с. Валки, високоосвічений добрий і надзвичайно скромний та невибагливий у побуті. Прихожани з любов'ю називали свого пастиря «юним страцем». Улюбленим учнем і товаришем був М. Ковалинський, який став першим біографом письменника. Саме йому передав на збереження свою торбину з творами Сковорода

Освіта

З семи років навчався в дяківській школі в Чорнухах.

У 1734 р. вступає до Києво-Могилянської академії. Опанував **класи:**

фари, де вчили читати й писати по-латині, по-польськи, по-слов'янськи;

інфіми: етимологія, синтаксис латинської мови, арифметика і катехізис;

граматики: складніші питання синтаксису, твори Ціцерона, Овідія;

синтаксими: стилі латинської ораторської прози, латинська поезія;

поетики: написання віршованих творів різних жанрів; знання з міфології, географії, біблійної історії; вивчив грецьку, німецьку, гебрійську мови;

риторики: інвенція, стилістика, композиція; продовжував вивчати мови;

філософії: діалектика, логіка, етика, фізика, метафізика.

богослів'я: догматика, моральне богослів'я, історія Церкви, канонічне письмо, Святе Письмо, гебрійська мова з додатком арабської та сирійської (цей курс не завершив).

Сфера діяльності

Григорій Сковорода - філософ, мандрівник, знавець мов, перекладач, просвітитель-гуманіст, домашній вчитель і вихователь, викладач поетики у Переяславському та курсів поетики, синтаксими, катезізису, грецької мови у Харківському колегіумах.

Риси характеру

Скромний, невибагливий, заглиблений у себе, чесний, гуманний, щирий. За словами першого біографа і найліпшого товариша М. Ковалинського, одягався пристойно, але скромно, був вегетаріанцем, для сну відводив біля чотирьох годин на добу, встав на зорі, був завжди веселий, бадьорий, легкий, рухливий, усім задоволений, цнотливий, шанобливий до людей різного стану; відвідував хворих, втішав засмучених, ділив останнє з бідними, вибирав і любив друзів «по серцю» їх, був набожний без забобонності і марносластва, вчений без пихи, привітний без лестоців. Тримався осторонь від велелюдних товариств та чиновників високого рангу.

Любив музику, грав на флейті, бандурі, гусях, скрипці, цимбалах, сопілці. Улюблений інструмент – флейта.

Співав у царській капелі, мав незвичний красивий голос (бас).

Був автором кількох духовних піснеспівів: «придворний» наспів літургійно-канонічної пісні «Иже херувими» «Христос воскрес» та пасхальний канон «Воскресенія день».

Гарно малював. Був добре обізнаний з архітектурою, живописом, графікою, яка поширювалася, в основному, у духовній літературі у вигляді заставок, ілюстрацій до біблійних і євангельських текстів. Охоче спілкувався з тогочасними майстрами, котрі працювали на будівництві храмів, їх внутрішньому оздобленні, у монастирських іконописних майстернях. Поліглот.

Улюблені письменники

Серед улюблених грецьких та римських класиків були Горацій, Вергілій, Овідій, Піфагор, Діоген, Сократ, Епікур, Платон, Плутарх.

Улюблена книга Плутарха «Про спокій душі».

Любив цитувати Горація, Теренція, Плутарха, Ціцерона, твори яких перекладав. Найулюбленішим новолатинським автором був Еразм Роттердамський.

Урок української літератури в 10 класі

Тема. Психологічна новела М.М. Коцюбинського «Intermezzo». Автобіографічна основа новели. Проблеми душевної рівноваги, повноцінного життя, специфіки творчого процесу.

Мета. Формувати компетентності:

предметну (літературну):

знання складова: засвоєння відомостей про автора, ознайомлення зі змістом новели;

діяльнісна складова: висловлення власної думки про твір; формулювання теми й головної думки новели; виокремлення та дослідження проблематики, композиції твору, імпресіоністичної поетики твору;

ключові (соціальна та громадянська):

усвідомлення відповідальності за власні вчинки; самоствердження сили волі та жаги до життя в умовах кризових ситуацій, важливості духовного переосмислення цінностей; усвідомлення краси природи, її благотворного впливу на людину.

Обладнання: текст новели М.М. Коцюбинського «Intermezzo», підручник з української літератури для 10 класу, словник іншомовних термінів, «картки настрою».

Форми роботи: випереджувальні індивідуальні завдання, прийом «картка настрою», перегляд відеоролика, робота з епіграфом, «калейдоскоп питань», метод ейдетики «Входження», ланцюговий метод ейдетики.

Епіграф уроку: «Природа – це чаша, з якої мільйони людей пили і п'ють красу і випити не можуть» (М.Коцюбинський)

Тип уроку. Урок формування компетентностей.

ХІД УРОКУ

I. МОТИВАЦІЙНИЙ ЕТАП

1. Забезпечення емоційної готовності учнів до уроку. Створення емоційного настрою за допомогою прийому «картка настрою».

«Картка настрою»

Уявіть собі, що дзвінок, який покликав вас на урок, раптом став кольоровим, а також має незвичайний звук. Запишіть у картку настрою свої асоціації, який для вас колір початку нашого уроку, який звук природи, а також запишіть слово, що передає ваш внутрішній стан, настрій, очікування.

Якщо вашим вибором є зелений та блакитний колір, то ви готові до розв'язання серйозних задач. Хто обрав червоний колір, у цю хвилину

насторожені, але здатні до «перетворення». Вибір синього та фіолетового кольорів свідчить, що під час роботи на уроці ви не тільки успішно впораєтеся із завданнями, а й виявите вміння творчо мислити. Жовтий та оранжевий колір свідчить, що ви готові до активної роботи. Нехай же наш урок засяє всіма барвами!

Етапи уроку	Колір	Звуки природи	Слово
Початок			
Середина			
Закінчення			

2.Актуалізація суб'єктного досвіду.

- Сьогодні ми будемо говорити про М.Коцюбинського, його називали «сонцепоклонником», він обожнював сонце, душею і тілом черпав енергію від природи, через образ квітки, рослини, пташки, тварини навчився передавати людські почуття, бажання, вир пристрастей, надій, потяг до ідеалу. Без цього не можна зрозуміти його творів, бо він досяг великої майстерності у змалюванні природи і людини.
- Робота з епіграфом «Природа – це чаша, з якої мільйони людей пили і п'ють красу і випити не можуть» (М.Коцюбинський).
- Як ви розумієте вислів письменника?
- А з чим у вас асоціюється слово «природа»?

3.Актуалізація опорних знань.

- Чи знайомі ви з творами цього письменника?
- Що можете сказати про нього, про твори, які читали?

II. ЕТАП ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ І ПЛАНУВАННЯ

1. Повідомлення теми уроку.

2. Формулювання цілей і планування роботи.

- Знайомство із письменником (виступ учнів).
- Перегляд відео.
- Опрацювання понять з теорії літератури.
- Історія написання твору.
- Обговорення змісту новели. Визначення образів, художніх деталей.
- Формулювання порушених у творі проблем.

- Опрацювання художніх деталей.
- Загальний висновок про твір.

3.Формулювання особистісних цілей.

III. ЕТАП ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛУ

1. Знайомство з письменником. (Група літературознавців про М.Коцюбинського). Перегляд відео

<https://www.youtube.com/watch?v=liKA6anki1E>

<https://www.youtube.com/watch?v=ulFyrJYurc0>

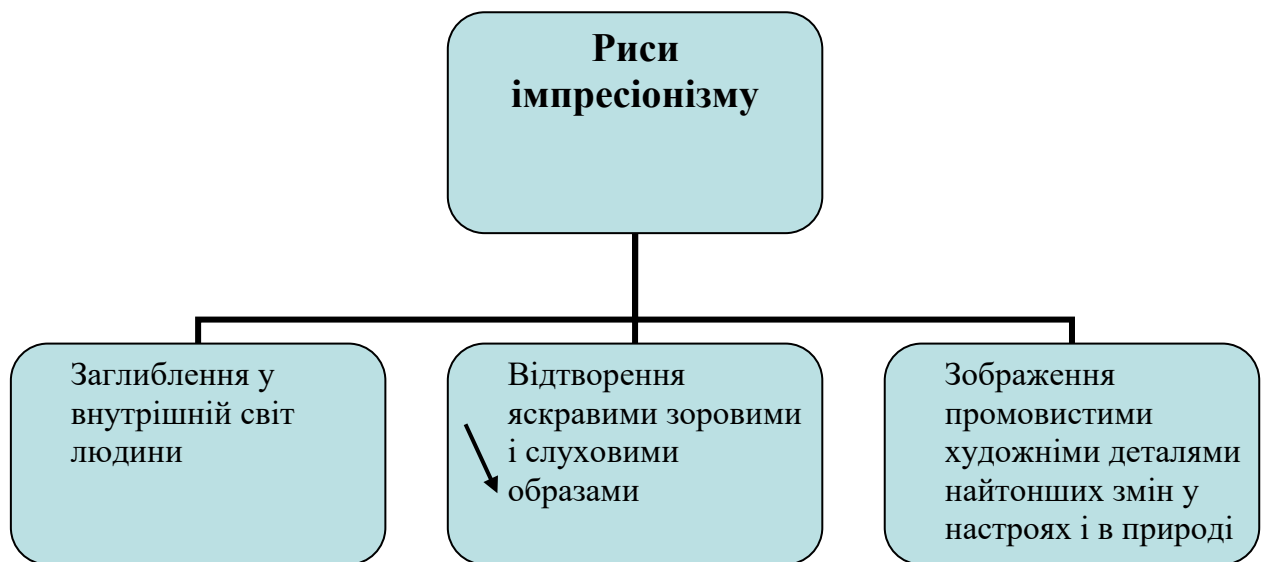
2. Опрацювання понять з теорії літератури. (Група теоретиків)

Імпресіонізм

Кінець 19-початок 20 століття позначається загальною кризою, яка охопила різні сфери життя – економіку, політику, культуру і в суспільстві поширилися занепадницькі настрої, страх перед майбутнім, розчарування в колишніх ідеалах, у сенсі буття. Тому митці того часу втілюють у своїх творах сум, відчай, песимізм, що заповнили людство. Дослідник Ігор Гарін писав: «Це було мистецтво – зойк. Несамовитий крик безвиході й відчаю. Спустошеність. Віра втрачена. Виходу немає». Але вихід був. Прорив відбувся саме в мистецтві, яке шукало нових шляхів для всього людства, засобів духовного перетворення світу, нових прийомів зображення. З'являється нове мистецьке явище – модернізм, що позначив великий переворот у культурі, котрий можна порівняти хіба що з революцією.

Отже, слово «імпресіонізм» походить від французького *impression* – враження. Імпресіонізм як мистецький напрям виник у французькому живописі та був характерний тим, що відтворював не саму дійсність, а те, як вона впливає на людину, її емоції, душевний стан. Імпресіонізм – це мистецтво передачі безпосередніх вражень. “Бачити, відчувати, виражати” - означає передати враження, настрої.

Гаслом художників-імпресіоністів стали слова Еміля Золя, який узяв під захист новий напрям у мистецтві: «Твір мистецтва - є куточок природи, сприйнятий через темперамент». Імпресіонізм має відтворювати не саму дійсність, а те, як вона впливає на людину. Якою він її бачить, емоції, душевний стан. Як аргумент слова братів Гонкур: «Бачити, відчувати, виражати – у цьому все моє мистецтво».

Отже, імпресіоністам важливо було простежити, як людська душа відгукується на добро і зло, на красу і потворність, на будь-які подразники зовнішнього світу. Головним своїм завданням імпресіоністи вважали зображальність, намагаючись не деталізувати дійсність, а відображувати її в загальних рисах і контурах. Основоположниками імпресіонізму у французькому живописі були Клод Моне, Ренуар, Едгар Дега. Під впливом живопису імпресіонізм поширився і на інші види мистецтва: скульптуру (Роден), музику (Дебюссі, Равель), літературу. Першими представниками імпресіонізму у світовій літературі були брати Гонкур, Гі де Мопассан, А. Чехов, І. Бунін. Наприкінці 19 століття риси імпресіонізму проникають в українську літературу, яка дедалі більше тяжіє до психологізму, до художніх прийомів, що найглибше передають людські настрої і стани. Імпресіоністичне письмо властиве творам Василя Стефаника, Ольги Кобилянської, Григорія Косинки, окремим творам – Миколи Хвильового, Володимира Винниченка.

Імпресіоністичне письмо вимагає від митця неабиякого таланту, особливої чутливості, вміння писати образно, переконливо й лаконічно. Таким майстром і став Коцюбинський. Валерій Шевчук захоплено пише: «Ніхто ніколи ні до Коцюбинського, ні після нього не створював пластикою слова такого виключного враження, і саме в тому нам бачиться немеркнуча велич його художніх творів-картин».

- У душу закрадається неспокій, тривога, депресія, тіло охоплює втома. Як бути, як далі жити, що робити? На ці запитання може дати відповідь Михайло Коцюбинський у новелі «Intermezzo», над змістом якої ми будемо працювати упродовж уроку. Саме «сонцепоклонник», який черпав енергію від природи, понад усе любив сонце, є не хто інший, як ліричний герой цієї

новели, який є досить особливою людиною, душа і тіло якої прагне відпочинку, спокою, сонця...

За жанром «Intermezzo» - новела. (Учитель за поданою схемою пропонує учням пригадати ознаки новели)

Інформаційне гроно

- Перед тим, як переходити до вивчення та аналізу новели «Intermezzo», нам потрібно ознайомитися з історією написання твору та з'ясувати значення слова «інтермецо» (робота зі словником іншомовних термінів).
- Інтермецо (з лат. проміжний, той, що розміщений посередині) – це музичний термін, який позначає невелику інструментальну п'єску, яку виконували в антракті (перерві) між діями драматичного чи оперного твору.
- Таким чином, назва твору дуже влучна, під нею ми розуміємо перерву в творчості, насолоду музикою природи.

4. Історія написання новели «Intermezzo».

Новела була написана у 1908 році.

- Що це був за рік?
- Які події трапилися у житті письменника?
- Які почуття, думки наповнювали душу письменника?
- Що стало поштовхом до написання новели «Intermezzo»?
- Саме група істориків допоможе нам знайти відповіді на ці питання (розповідь 2 учнів).

- На 1908 рік припадає багато подій, приємних і не дуже для письменника. У київського письменника Юрія Кузнецова є оповідання з такою ж самою назвою, що і у Коцюбинського. У ньому він, опираючись на листи, спогади сучасників письменника, розказує про вершину внутрішньої трагедії в житті Коцюбинського, яка припадає на 1908 рік.
- У Чернігові М.Коцюбинський очолював «Просвіту». Діяльність цього товариства занепокоїла губернатора і жандармів, що спричинило ряд обшуків у квартирі письменника і звинувачення в революційній пропаганді. Наслідком цього стало виключення М.Коцюбинського зі складу «Просвіти», що відгукнулося болем у серці митця.

«Так, викликали в магістрат. Механічно склав усе і пішов.

Начальник-товстун ледь відірвав важке тіло від крісла, щоб привітатись.

- Читав, читав ваші новели... артистичні речі.

Театр... Він зроду жодної газети не відкрив, не те що книжки. Так і кортіло запитати, чи знає хоч букви.

- Невже мої скромні спроби заслужили на вашу увагу?

- Не кажіть. Наша установа має пишатись, що в ній працює такий відомий літератор. Пишіть ваші прекрасні новели, а політики не чіпайте – то не ваша стихія...

Завіса відкривалася. Виявляється, перші оплески – то лише маскарад, і під плащем принца – звичайнісінький езекутор.

- Друзе, ваша «Просвіта» – товариство, діяльність якого виходить за межі роботи подібних інституцій. Мені було б шкода, якби через це ми змушені були відмовитись від ваших послуг. На жаль, М.Коцюбинський не міг повністю присвятити себе улюбленому заняттю – літературі. Підступні хвороби давали про себе знати. Очевидці згадували, що він танув, як свічка. Необхідність витратити кошти на ліки, на оздоровчі поїздки дратувала Коцюбинського. А тут ще й арешт сестри Ольги...

1908 рік – час реакції – жорстоких розправ російського самодержавства з бунтівниками. Тюрми переповнились правдошукачами, військово-польові суди чинили розправи, а то й самосуди: стріляли, вішали, били.

У листі до М.Чернявського Коцюбинський писав: «Ви не можете уявити собі, що я пережив, бачачи те все на власні очі, і який це мало вплив

на мої хворі нерви. Мені тепер ще гірше, ніж було: не можу ані спати, ані їсти. Ледве пишу до вас».

«Якийсь місяць, як він повернувся з відпустки, а від здоров'я не лишилося і сліду. Знову ниють ноги, в голові паморочиться. Спочатку арешт Ольги, тоді ця неприємність із листом від Беатріче... геть доконали.

Він глянув на чистий аркуш паперу, і вперше за ці роки у глибині душі ворухнувся хробак сумніву. Ворухнувся майже нечутно, а проте було моторошно. Немов заглянув у безодню, в небуття. Невже виписався?»

Можливо, найдраматичнішим моментом цього періоду була внутрішня трагедія письменника, спричинена коханням до Олександри Аплаксіної. Беатріче... Так називав її Коцюбинський. Сімейні стосунки з дружиною, Вірою Дейшею, були дуже натягнутими. Лише діти не давали Коцюбинському розірвати шлюб. Закоханим залишалося лише листуватись.

Його листи до коханої, видані у 1938 році, – це чималий том, роман у листах. О.Аплаксіна пережила Коцюбинського на кілька десятків років, але так і залишилася до кінця життя самотньою.

Метод ейдетики «Входження» (підготовлений учень у ролі М.Коцюбинського)

«Увійшла дружина – спокійна, впевнена.

- Так далі тривати не може. Я не збираюсь ні про що просити, але ти мусиш сказати, як нам жити далі?

Тільки тепер я помітив у її руці лист. Одразу впізнав почерк Беатріче. Пекучий сором і жаль охопили мене. Вона щось говорила про дітей, про перші роки кохання, при цьому залишалась незворушною: ні сльозинки, ні докорів – сухий бухгалтерський підсумок нашого життя. Я слухав і не слухав. Відчував лиш, як повільно провалююся у безодню. І сказав:

- Вибач, якщо все це можна вибачити. Я не залишу сім'ї, коли навіть доведеться переступити через себе.

Вона вийшла. Я озирнувся довкола, у цілому всесвіті не було нікого. Нікого і нічого, тільки пекучий нестерпний біль.

Хіба вмерти? Ні дружина, ні Беатріче від цього не постраждають. Що я можу їм дати, крім горя? Ковтнути отруту і ввійти у царство спокою. Але не можу ворухнутися. Тіло немов розбив параліч. Це - межа, там, за нею, - божевілля.»

- Використовуючи відомості з життя письменника, записати причини втоми.

Причини втоми

- Діяльність «Просвіти».
- Звинувачення в революційній пропаганді
- Постійний нагляд жандармів, обшуки в квартирі
- Виключення зі складу «Просвіти» разом з дружиною
- Численні хвороби письменника
- Брак коштів на лікування та професійне заняття літературою
- Арешт сестри Ольги
- Конфлікт з дружиною і бажання одружитися з Аплаксіною

5.Слово вчителя. Будучи вкрай виснаженим, М.Коцюбинський не може працювати і звертається до друзів із проханням прийняти його на літній відпочинок. У цей час його запрошує в гості до свого маєтку Євген Чикаленко, відомий меценат і громадський діяч, який запропонував письменнику свій дім у селі Кононівка, саме тут М. Коцюбинський провів декілька тижнів і саме тут визрів задум новели «Intermezzo», яку присвятив Кононівським полям.

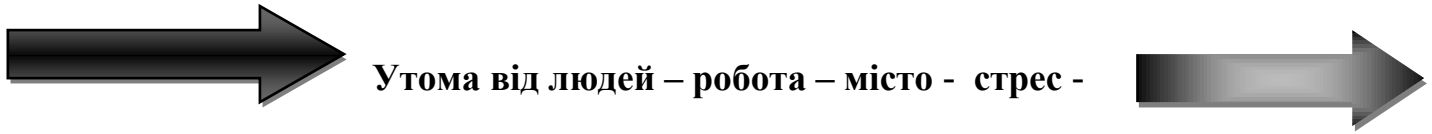
А тепер поринемо у зміст новели, спробуймо проаналізувати симфонію, яка залунала різними звуками, у якій злилися слова, звуки, барви, у якій звучать переживання ліричного героя.

Бесіда з учнями за змістом новели

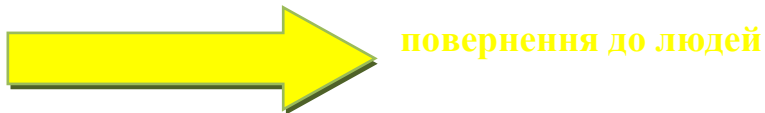
- 1.Що спричинило важку втому героя?
- 2.Він хоче втекти від людей. Чому? Чому заздрить планетам?
- 3.«Залізна рука міста». Що це означає?
- 4.Які настрої, емоції, думки переповнюють нашого героя у перші хвилини перебування на самоті, на природі? Знайдіть рядки, які підтверджують його психологічні зміни.
- 5.Знайдіть зорові і слухові образи. Яку роль відіграють вони в новелі?
- 6.Яке місце в душі ліричного героя посідає сонце? За що він дякує сонцю?
- 7.Чи зарядився ліричний герой енергією природи? До чого вже готова його душа?
- 8.Кульмінацією твору є зустріч із селянином. Про що розповідає селянин?
- 9.Чи готовий герой повертатися до людей?
- 10.Яка гама кольорів переважає у кожній частині твору?
- 11.Чи важливо для людини жити в гармонії з природою. Чи може вона зцілювати душу?
- 12.Яка основна думка твору?
13. Визначити ознаки імпресіонізму в новелі Коцюбинського.

6.Складання асоціативного ряду. (Ланцюговий метод ейдетики)

- Складіть асоціативну лінію психологічних змін у душі ліричного героя.

інтермецо – рівновага – спроможність сприймати людське горе – місто –

7.Система дійових осіб.

М.Коцюбинський у новелі створив ряд незвичайних дійових осіб, які допомагали йому зцілитися, знайти спокій у душі. Усі образи-символи можна поділити на зорові і слухові, на видимі і невидимі, на мажорні і мінорні. А ще видимі образи мають певне символічне пояснення:

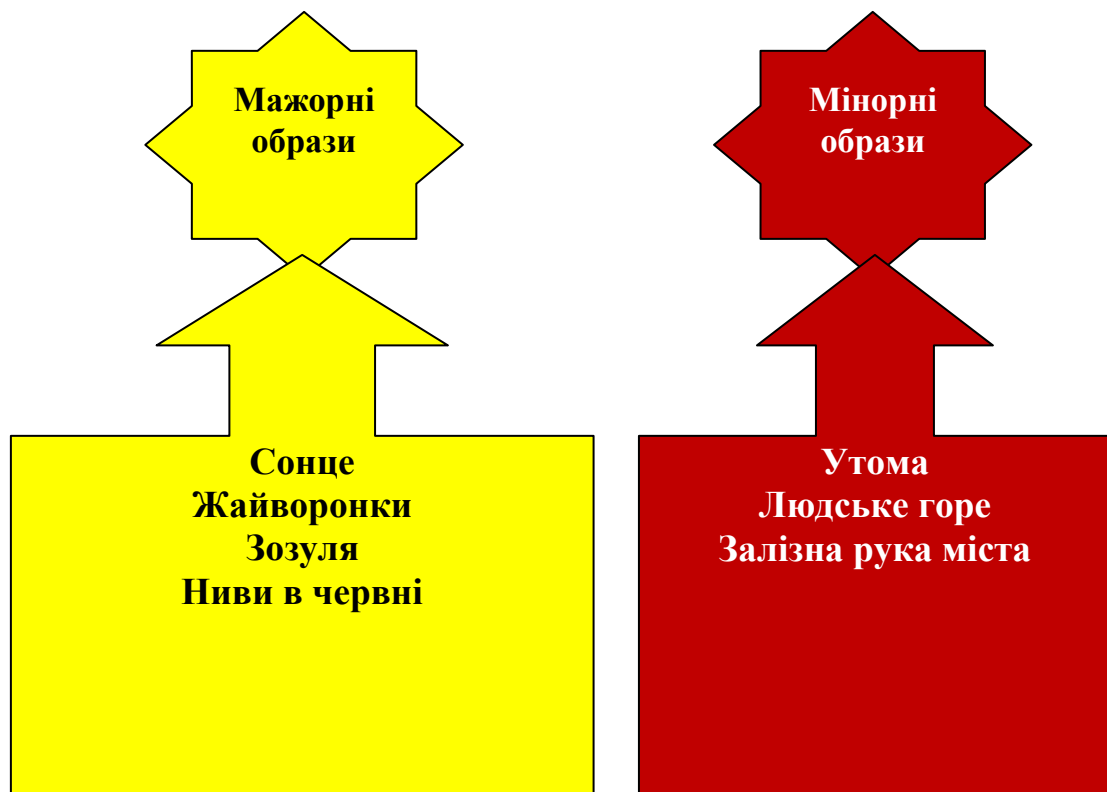
Сонце – вічна енергія

Жайворонки - натхнення

Зозуля – образ часу

Ниви в червні – життєвий шлях

Три білі вівчарки – різні прошарки населення: Пава – дворянство, Оверко – селянство, Трепов – жандармерію.

IV. РЕФЛЕКСІЙНО – ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП

Бліц-вікторина за новелою «Intermezzo»

1. В українській літературі М.Коцюбинський відомий як...(Імпресіоніст).
2. Слово «Intermezzo» означає...(Перепочинок, пауза).
3. М.Коцюбинському присвоїли титул...(Сонцепоклонник).
4. На початку новели і в її фіналі наявний образ...(Моя утома).
5. Ознакою драматичного твору в новелі є ...(Перелік дійових осіб).
6. «Єднала небо із землею в голосну арфу і грала на струнах симфонію поля « дійова особа новели...(Жайворонок).
7. Жанр твору -... (Імпресіоністична новела)
8. Вівчарка Павла символізує...(Дворянство), Трепов - ... (Жандармерію), Оверко...(Прийняжене селянство).
9. Новела «Intermezzo» присвячена... (Кононівським полям).
10. Кому заздрить ліричний герой? (Планетам)
11. Кульмінацією новели є епізод...(Зустріч митця з селянином).
12. Уривок «Прощайте. Йду поміж людьми. Душа готова, струни тугі, налажені, вона вже грає» є елементом сюжету - ...(Розв'язкою).

Рефлексія

- Чи досягли поставлених цілей?
- Чи задоволені ви своєю роботою на уроці?
- Які емоції, який настрій переповнюють вас?
- Завершіть роботу у «картці настрою». Чи змінилися кольори вашої картки? Чому? Що вплинуло на зміни?

Оцінювання діяльності учнів на уроці.

Домашнє завдання.

Обов'язкове: прочитати повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків».

За бажанням: написати есе на тему «Моє цьогорічне інтермецо» (за новелою М.Коцюбинського «Intermezzo»).

Великою драмою і проблемою Коцюбинського було, здається, його особисте життя. Його дружина Віра Дейша (1863—1921) була цікавою постаттю. Вона закінчила Бестужевські курси в Петербурзі. За поширення нелегальної літератури в 1893 році була півроку ув'язнена у Варшавській цитаделі, а в пізніші роки перебувала під наглядом поліції. Писала популярні статті з природознавства. Вони познайомилися в 1894 році і одружилися в 1896. Однак його багатолітні стосунки з іншою жінкою дозволяють припустити, що цей шлюб не був щасливим. Коли Коцюбинський познайомився з Олександрою Аплаксіною в 1902 році, він був уже батьком чотирьох дітей і керівником відділу сільськогосподарської поточної статистики в Чернігові, де вона так само працювала. Взимку 1904-го між ними виникло взаємне зацікавлення. Роман почався з того, що Коцюбинський покликав Аплаксіну до телефону, який знаходився в коридорі.

Насправді ніхто не дзвонив, і це був трюк Коцюбинського, щоб виманити її з кімнати і поцілувати. Вона вирвалася з його обіймів і образилася. Наступного дня з'явилася перша записка, яку Коцюбинський поклав на робочому столі Аплаксіної. Вона починалася так: *«Не сердитесь на меня. Я виноват только в том, что Вас люблю, горячо й искренно...»* Це був березень 1904 року. Однак у цей час Аплаксіна не прийняла залицяння Коцюбинського, хоча він їй подобався. Перше побачення відбулося 3 січня 1906 року. (Цю дату він ціле життя відзначатиме як свято). Вони гуляли вулицею і вперше розмовляли про свої почуття одне до одного. В малому провінційному місті йти їм було нікуди. Коцюбинський жив із дружиною, чотирма дітьми, матір'ю і сестрою. Аплаксіна — з матір'ю і сестрою. Коцюбинський у цей час мав 41 рік. Аплаксіна — 26. Зустрічі найчастіше відбувалися на вулиці, в домовленому місці й у певний час. Часом — удома в Аплаксіної, коли там більше нікого не було. Записки передавалися на роботі в умовленому місці, найчастіше клалися в кишеню плаща в гардеробі.

У своїх листах до Аплаксіної Коцюбинський пише, що любить тільки її одну, безмежно і навіки. Ця любовна нота витримана протягом усіх років їхнього листування. На початку їхніх стосунків Коцюбинський у своїх листах дещо загально говорить, що чекає того часу, коли вони з Аплаксіною будуть остаточно разом. Однак ніяких конкретних реальних планів він не робить. Це скоріше мрії егоцентрика: *«Я уверен, что ты была бы прекрасным товарищем мне...»*.

Єдина спроба влаштувати якомсь спільне життя сталася в 1907 році. Коцюбинський написав до свого знайомого в Катеринославі з проханням підшукати йому там роботу, щоб переїхати туди з Аплаксіною. Однак товариш виявився на лікуванні за кордоном, і нічого не вийшло. Стосунки з Аплаксіною залишалися в таємниці, а зустрічі відбувалися в глибокій конспірації.

В 1907 дружина Коцюбинського Віра дістала анонімного листа про любовну аферу свого чоловіка. Вона спробувала з'ясувати стосунки з Коцюбинським. Однак він ухилився від чітких пояснень: *«Я уклонился от объяснений — ни да, ни нет. Так пока лучше. На все придет время»*.

Скандал стався на початку 1908 року. До Віри потрапив лист Аплаксіної. Вона знову спробувала з'ясувати стосунки з чоловіком. Тепер Коцюбинський не може заперечити свій зв'язок і бачить свою проблему як конфлікт між почуттям і обов'язком. На цю тему лист до Аплаксіної:

«Пишу тебе после объяснения, мой друг. Мне предъявлено было твоё письмо с добавлением, что это письмо от тебя. Я прочитал и не отрицал. Не смотря на ожидания, — никаких упреков, никаких сцен. Наоборот — столько высказано было благородства, участия и доброты — что я был сражен. Сказалось, что В[ера] И[устиновна] очень любит меня, чего я не подозревал. Она умоляла меня не бросать семьи, не губить всех. Мне было так страшно тяжело, так невыносимо, что я плакал. Теперь у меня туман в голове. Не знаю, переживу ли я тяжелую душевную драму — этот конфликт между долгом и чувством. Что делать?»

Мучительно тяжело.

Неужели я могу приносить только одно горе окружающим меня и себе самому!

Не могу сейчас соображать, не могу писать. Сообщаю тебе только факт и жду от тебя ответа по адресу до востребования. М. С. Пиши.

Твой».

Признання Віри Устимівни потрясло Коцюбинського. Його люблять, отже, з цим треба рахуватися. Адже любов до нього — серйозний аргумент.

(За С.Павличко).

З листів М.Коцюбинського до Аплаксіної, яких збереглося понад триста (до речі, оскільки Аплаксіна не володіла українською мовою, то всі листи М.Коцюбинський писав їй російською):

- *если великий Данте имел свою Беатриче, то пусть позволено будет мне,*

обыкновенному смертному, иметь свою Беатриче, любовь которой зажигает во мне огонь любви и согревает сердце...

- *мое сердце бьется вместе с твоим. Ты мне необходима как воздух, как живописцу*

краски и музыканту звуки. Я люблю тебя безумно. Ты наполняешь меня светом и теплом. Как беден человеческий язык, как мало нежных слов, которые мне хотелось бы сказать тебе...

(можна скористатися книгою Іллі Стебуна "История одной потаенной любви", в якій мова йде про історію потайного, взаємного, унікального за силою та красою почуття - кохання Михайла Коцюбинського та Олександри Аплаксіної, яке тривало останніх майже 10 років життя письменника).

Драматичне кохання Михайла Коцюбинського до Олександри Аплаксіної — маловідома сторінка нашої історії. Його листи до коханої, видані у 1938 році, стали бібліографічною рідкістю. Це — чималий том, роман у листах. Це — всесвітній пам'ятник чистому, щирому і великому коханню. У певний час М. Коцюбинський навіть думав розлучитися з дружиною і побратися з О. Аплаксіною. Проте сімейний обов'язок переважив, О. Аплаксіна пережила письменника на кілька десятків років, але так і залишилась до кінця життя самотньою.

Зі шкільної лави всі добре знають перлину світової літератури «Intermezzo», але в жодному підручнику не зазначено, що твір написаний у найдраматичніший момент особистого життя М. Коцюбинського. Нижче друкується оповідання, яке розказує про епогей внутрішньої трагедії письменника. Оповідання створене на основі документів, листів, спогадів, творів М. Коцюбинського і доповнює розділи «Таємниця агави» і «Загадки «дійових осіб».

«INTERMEZZO»

(оповідання)

Чернігів, 1908 рік

Він глянув на чистий аркуш паперу і вперше за ці роки у глибині душі ворухнувся хробак сумніву. Ворохнувся ледь помітно, майже нечутно. А проте було моторошно. Немов заглянув у безодню, небуття. Невже виписався?

Зелена умбрелька лампи ділила кімнату на два верхи. Нижній — світлий, і верхній — темний. Місячне сийво сіялося у вікно і накидало на цей морок невидиму срібну намітку. Під нею він почував себе, як риба заскочена неводом.

Щовечора, замкнувшись у кабінеті, робив вигляд, що працює. Навіть тоді, коли наперед знав, що не вичавить із себе ні титли. Він сидів за письмовим столом, гортав книжки, роздивлявся чистий аркуш перу і дослухався. Аж поки не переконувався, що хаті все стихло, що Вона (так подумки називав дружину) лягла. Іноді Вона проходила повз зачинені двері, немов незумисне щось чіпляла в сінях, нагадуючи про себе. В такі хвилини здригався і завмимирив. А раптом увійде? Недбало кине: «Ти б відпочив, любий!»

Ось і зараз він сторожко прислухався до звуків за дверима. Як це могло статися? Лист від його «Беатріче» в руках у дружини! Сором, страх, відчай мішалися в душі. Раптом увійде. Вона... Пояснення, сльози, питання... Сьогодні, як ніколи, він не мав відповіді на них. Навіть для самого себе.

Вулицею процокотів екіпаж, і тиша знов залягла кутках. Він нечутно вийшов з кабінету і посунув до спальні. Місячна сітка й тут чигала на нього. Сріблясто-синім мереживом вона лягла на стільці, шафу, ліжка, на її оголені литки, що вибивались з-під ковдри. Все виглядало штучним, неприродним, як декорації на сцені. Останній акт, подумав він, і, повернувшись до кабінету, вмоствився на канапі...

.

Вранці, спустивши ноги на підлогу, він відчув зненацький біль у лівій литці. Холодок від нього піднявся тілом угору, спинився і застиг під лопаткою. Аж ось одпустило. Пора на службу.

Кущі троянд, не вище колін, розкинули темно-зелене листя. Пелюстки квітів повільно скидали краплі роси. Майже щодня він оглядав кущі, і кожного разу вони видавалися йому інакшими, точнісінько як люди. Може, всі ми були колись квітами? Беатріче — бордова троянда, Вона — жовта, я...?

Коли дістався до бюро, воно вже гамувало перший подих робочого дня. Жінки, влаштувавшись за письмовими столами, зазирали в люстерка. Сонце

лилося крізь вікна. Як тоді, кілька років тому, Беатріче була в синій сукні. Очі світилися і задерикуватий носик грайливо стирчав на обличчі. Якусь мить вони були вдвох і купалися в сонці. Здавалося, саме таким має бути щастя. Здавалосьь, воно вічне. Він міг повірити, що станеться землетрус, що западеться земля, згорить всесвіт, але й тоді залишиться одне-єдине — їхнє кохання. Воно незнищиме. І в ту ж мить він побачив іншу картину. Таке ж літнє сонце, ця ж затишна кімната, тільки її, Беатріче, вже немає. Його жахнула ця думка. І от зараз він стояв на порозі невідомого. Чи вдасться зберегти Беатріче? Клятий випадок! Лист. Ідучи у відпустку, він наказував сторожу в бюро всю кореспонденцію складати в його службовий стіл. Треба ж таке, щоб той приніс лист додому, та ще й за його відсутності. Якби не арешт Ольги... Він мусив визволяти сестру. Та що гадати...

Витягнув з нижньої шухляди столу нотатник і замірявся писати. Краплі роси на пелюстках жовтих троянд. Ця картина й досі стояла перед очима. Раптом наче здалеку до нього долинув голос:

- Вас кличуть!
- Хто? Куди?
- До телефону...

Так, кликали в магістрат. Механічно склав усе і вийшов на вулицю. Йшов через старий, з вибіленими кругленькими крамницями базар, і намагався вгадати причину виклику. Проте нічого певного придумати не міг. Перетнувши базар, обігнув дерев'яний літній театр і опинився перед магістратом на центральній площі, посередині якої після нічної зливи лягла калюжа. В ній відбивалися земська управа, церква та поліційне управління. Старенький фаєтон, розбризкуючи навсебіч багнюку, переїжджав калюжу. Вона пішла хвилями. Церква, управа й управління захиталися, потопаючи в багні. Усміхнувся — чим не символ нашої державності? Треба б записати, може, здасться колись. Та рука й не ворухнулася.

Начальник-товстун ледь відірвав важке тіло від крісла, вказуючи йому на місце по той бік масивного дубового столу.

- Читав, читав ваші новели... артистичні речі, — соковитим баритоном процідив товстун замість вітання.

Театр... Він зроду жодної газети не відкрив, не то книжки. Так і кортіло запитати, чи знає хоч букви. Натомість, немов збоку, почув власний голос:

- Невже мої скромні спроби заслужили на вашу увагу?

- Не кажіть! Наша установа має пишатися, що в ній працює такий відомий літератор. — Товстун раптом відірвав могутнє тіло від крісла і поніс його кабінетом просто на нього.—Мій друже, ви культурна людини та й

працівник непоганий. Послухайте моєї поради. Пишіть ваші прекрасні новели, етюди, шкіци, пишіть... Але політики не чіпайте — то не ваша стихія.

Завіса відкривалася. Виявляється, перші оплески — то лиш маскарад, і під плащем принца — звичайнісінький мундир езекутора. Навіть глянув довкола, чи немає часом ще й шомпола? Тоді перевів погляд на руки товстуна. Ні — не в крові. Воскові пальці, немов у мерця або механічної істоти, що рухається стільки, наскільки стає заводу пружини. Тільки хто ж її завів?

- Пан, мабуть, вважає мене якимось карбонарієм?

Питання не сподобалося. Товстун скривився і сів поруч. І ще тихше, немов переказуючи останню плітку про дружину губернатора, процідив:

- Друже, ваша «Просвіта» — товариство, діяльність якого, м'яко кажучи, часом виходить за межі роботи подібних інституцій. Мені було б шкода, якби через це ми змушені були відмовитись від ваших послуг...

Аж ось воно що. Тільки тепер він помітив... Так, саме пальці — довгі, гнучкі, нагадують йому- не то шомполи, не то хвости батога. Вони витягнулись, скрючились і, здавалось, ось-ось схоплять його за горло. Важко задихав. Зненацький біль ожив під ложечкою.

- Я подумаю над тим, що ви мені сказали, — видушив із себе.

- От і добре, от і добре, — занепокоївся товстун.—Я вас більше не затримую. І чекаємо нових студій.

.

- Тебе викликали до магістрату? — сухо запитала Вона, розставляючи посуд на вечерю.

- Так, але то дрібне.

- Таке дрібне, що ти не повернувся до бюро і вже цілий вечір не встаєш з канапи?

Він барився з відповіддю. Бачив, що Вона переживає за нього, а не відповідав. Її голос трохи дратував. Здавалось, варто йому прохопитись хоч словом про розмову в магістраті, і знов почує: сам винний, слід було бути обережнішим на засіданнях «Просвіти». Він це чув не раз, і нічого нового Вона не скаже.

- Мене попередили, якщо «Просвіта» не припинить політичної роботи, я залишусь без місця, — процідив знехотя.

Вона витримала цю фразу спокійно.

- Ну, й що ти відповів?

- Нічого, сказав — подумаю.

Вона мовчала. Запала тиша. Хитка рівновага між буттям і небуттям. Здавалось, перший-ліпший звук розірве її, як вулкан, що збурює гірську породу.

Він подивився в її очі, повні сліз і горя. Холодок пробіг під серцем. Він хотів пригорнути її, заспокоїти, сказати, що все якось влаштується, але розумів — це неможливо. Прірва пролягла між ними.

- Беатріче! — подумки вихопилось у нього. Наче молитва до бога. Наче вона, Беатріче, яка його кохає, може все зрозуміти, може знайти вихід з цього безвихідного становища.

Обережно опустивши ноги з канапи, щоб бодай не розколихати той пекучий сердечний біль, він почвалав у кабінет. Намацав сірники в кишені і кресонув, розпалюючи газову лампу. Як одразу перемінилось все. Стілець, шафа, стіл, немов заскочені зненацька за потаємною змовою, кинулись на свої місця. Тіні, як привиди, розповзлись по кутках, стали і очікувально дивились на нього. Він схилився над столом і зробив вигляд, що їх не бачить, але точно знав, що вони чигають на нього. І варто лиш ворухнутись, як кинуться, почнуть душити.

Зібрав останні сили і наготувався писати. Писати і нічого не бачити — це спасіння. Але в душі було порожньо, як у висхлому колодязі, що гудів власною луною.

Хіба умерти? Ні Вона, ні Беатріче не постраждають від цього. Що він може їм дати, крім горя? В цій думці про смерть на мить відчув заспокоєння. Підійти до шафи і ковтнути отруту, що припас колись. І ввійти у царство спокою, де вже ніщо не розколише його нервів. Обітований берег і пристанок усіх надій. Кілька кроків відділяють від нього. Але тіло немов розбив параліч. Він не міг ворухнутись. Хотів покликати на поміч, а несила. Це — межа, зрозумів він. Там, за нею, — божевілля.

Червоне сонячне світло затопило кімнату. Вогняний диск пламенів удалині. На його фоні він розгледів фігуру — струнку жіночу постать. Вона теж, як сонце, випромінювала світло і тепло. Беатріче! — вгадав він. Вона йшла повільно, вона пливла. Тільки віддалялась чи наближалась? — зрозуміти не міг. Схопився покликати, затримати — і впав знову на стілець.

Ні, він мусить покласти усьому край. Беатріче не віддасть. Нащо тоді жити? Скнути серед мертвих речей. Ходити в труні і удавати з себе живого? Перетворитися на тирсову слухняну ляльку, яку смикає за нитки якийсь товстун, схожий на його начальника. Із страхом чекати, що за будь-яке необережне слово опинишся поза сценою, поза життям, як сотні і тисячі непотрібних суспільству ляльок? Ні, він мусить зберегти Беатріче! У двері постукали. Він озирнувся—де б сховатись? Ховатись було ніде.

.
Увійшла Вона — спокійна, впевнена. Її неквапні, розважливі рухи немов говорили — Вона знає щось таке, що вивищує її над ним.

- Так далі тривати не може, — почув він 'холодний, колючий голос. — Я не збираюсь ні про що просити, але врешті ти мусиш сказати, як нам жити далі? — Тільки тепер він помітив у її руці лист. Вона обережно поклала його на стіл перед ним. Одразу впізнав почерк Беатріче. — Це єдине, що я хочу і на що, сподіваюсь, маю право.

Пекучий сором, жаль і відчай охопили його. Її спокій, гідність збивали з пантелику. Розлучення...— залякло у нього в горлі. Вона щось говорила, та він не слухав, відчував лиш, як повільно провалюється кудись у безодню, як згасають останні промені червоного сонця, як за обрієм ховається постать Беатріче, до якої він тягнеться, а дотягнутись не може... Вона продовжувала про дітей, про їхні спільні ідеали, про перші роки кохання, про його ніжні листи, і при цьому лишалася незворушною — ні сльозинки, ні докорів — сухий бухгалтерський підсумок їхнього життя.

Він слухав і не слухав, бачив щезаючу постать Беатріче і думав, що, можливо, там, у безодні, вони нарешті зможуть бути разом. І він сказав:

- Вибач, якщо все це можна вибачити. Я не залишу сім'ї, коли навіть доведеться переступити через себе.

Він сказав і немов скинув із себе важженну ношу. Відчув полегкість. Вільніше задихав. Несамовитий, ядучий щем ліг кудись глибоко, ліг назавжди. Вона вийшла. Він озирнувся довкола. В кімнаті, у хаті, в місті, в цілому всесвіті не було нікого. Нікого і нічого, тільки пекучий нестерпний біль. Сів за стіл і почав писати.

Чисте синє небо і червоно-золотаве сонце. Гречане поле хвилював вітер, здмухуючи бджілок з квітучої луки. Писав і поволі відступали від нього і лист, і ляльки, і весь людський театр. Холодок під серцем танув. Він знову був у блаженному краї свого *intermezzo*. Жив тими кількома днями відпустки серед полів, що промайнули, як літні хмарки. Дихав спекою степу, упивався медовим запахом квітів, блукав потаємними стежками і відчував, що прірва, через яку так довго не міг перестрибнути, лишається позаду.

Задивлявся на сонце, йшов просто на нього. На фоні розпеченого диску бачив обличчя Беатріче — тепле, усміхнене, загадкове, бажане, ішов, перечіплювався, падав, підводився, знову ішов, мріючи тільки про те, щоб так було вічно. Відкладав ручку, знов хапався за неї, як потопельник за соломинку, і писав, писав до нестями, із жахом думаючи, що колись доведеться поставити крапку.

ЮРІЙ КУЗНЕЦОВ

Додатки

НАЙПОШИРЕНІШІ МЕТОДИ ЕЙДЕТИКИ ТА МНЕМОТЕХНІКИ

МЕТОД ОЖИВЛЕННЯ

Ґрунтується на розвитку природних можливостей людини до фантазування. За допомогою цього методу людина вчиться швидко створювати уявні картинки текстів, історичних подій, побутові, живі картини правил, таблиць. Вона ніби стає співучасником тих подій, про які йдеться. Розвиток здібностей до візуалізації розширює межі пам'яті, створює безмежні можливості використання образної пам'яті.

МЕТОД ПОСЛІДОВНИХ АСОЦІАЦІЙ

Базується на умінні швидко створювати асоціації на кожную одиницю інформації та будувати з них серію зв'язаних між собою послідовних асоціацій з першого слова до останнього. Вони повинні бути незвичайні (кумедні), у русі (діяти); має створюватись уявна картинка.

МЕТОД ФОНЕТИЧНИХ АСОЦІАЦІЙ

Тобто знаходження співзвучних асоціацій до слів. Цим методом користуються, коли треба запам'ятати слова, прізвища, імена та по батькові людей (особливо іноземні), терміни, які важко вимовляти.

Недоліки методу: можливі помилки у вимові іноземних слів, проте вони зникають, якщо практикувати впевнено.

МЕТОД ВХОДЖЕННЯ

Сама назва підказує дію – увійти всередину картини, розповіді, фільму, будь-якого сюжету, перетворити його своєю фантазією.

Картинка може просто оживати перед очима, або можна самому стати учасником події. Уявити себе учасником дещо складніше, але ефект буде сильнішим. Те, що з нами відбувається, не забувається. Психологи одноставні у тому, що довготривала пам'ять вічна, вона зберігає кожен день, і якщо не завжди вдається згадати бажане, це лише доводить, як міцно все оберігає наш «внутрішній охоронець».

Цей метод добре доповнюється методом «Фонетичних асоціацій». Він дозволяє боротися з неуважністю, відволіканням, сторонніми подразниками. Його легко засвоюють люди з розвиненою уявою, тому дуже важливо розвивати здатність до візуалізації.

МЕТОД ОБРАЗНИХ ГАЧКІВ

Ґрунтується на тому, що інформацію треба ніби «повісити» на об'єкти малюнка, а потім її зняти. Пригадується спочатку сам малюнок, потім прив'язана до нього інформація. Тобто малюнок у такому випадку виконує роль гачка на вішаку нашої пам'яті.

За допомогою цього метода добре запам'ятовувати цифри та цифрову інформацію, букви, слова, тексти, вірші тощо.

МЕТОД ЦИЦЕРОНА

Прийшов до нас із Давньої Греції. Поет Симонід тренував свою пам'ять, розкладаючи інформацію у добре знайомій йому кімнаті. Потім достатньо було згадати кімнату, щоб потрібна інформація виникла перед очима.

У деяких джерелах цей метод приписують римському політику і оратору Цицерону, який прославився тим, що під час своїх виступів у сенаті легко відтворював у пам'яті імена, історичні ати, цитати. Готуючись до виступу він ходив по своєму будинку і подумки розкладав частини промови по різних кутках. Цицерон перейняв цей метод у Симоніда. Справедливо було б назвати його методом Симоніда, але він дійшов до нас як метод Цицерона.

І. Ю. Матюгін (автор школи ейдетики) пропонує застосувати метод Цицерона дещо раціоналізованим і пристосованим до вимог часу. Він рекомендує навмисне залишати уявні сліди інформації на стінах класу, власної оселі, добре знайомої місцевості тощо, заповнюючи цю уявну дію елементами фантазії, притаманній ейдетичі.

МЕТОД ГРАФІЧНИХ ІМПРОВІЗАЦІЙ

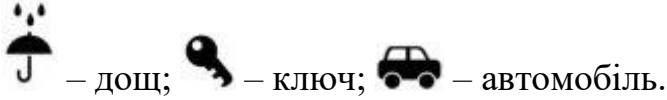
Графічні імпровізації можна робити з цифр, букв, значків (залежно від того, що потрібно запам'ятати), довільних ліній у різному напрямку, у яких потім можна побачити певний малюнок.

Якщо мета – запам'ятовування, то, зобразивши обличчя, ми легко за малюнком згадаємо інформацію (номер телефону, ім'я, прізвище). Довільні імпровізації безперервної лінії розвивають здатність до творчої уяви, творчого мислення, відкривають у людині несподівані, навіть для неї самої, здібності (малювати, писати вірші тощо).

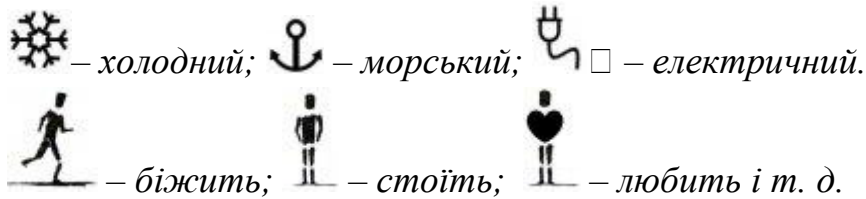
МЕТОД ПІКТОГРАМ

Піктограми найперше письмо у світі, в якому, замість слів використовувалися малюнки. Проте не до кожного слова можна відразу намалювати піктограми, цьому теж потрібно вчитися.

1. Малювати прості слова (іменники).

2. Замальовувати прикметники, дієслова та інші частини мови.

3. Малювати слова до важких словосполучень.

МЕТОД АБРЕВІАТУР

Це метод зручного скорочення слів, який є елементом скорочитання. Слово треба скорочувати таким чином, щоб за деякими буквами можна було здогадатися про його значення. найкраще застосовувати для вивчення правил, тематичних визначень тощо. Він найбільше підходить дітям, у яких погано розвинена уява. Творчий процес відбувається тоді, коли діти починають здогадуватися про зміст слова за скороченим записом, записуючи його у пам'яті на рефлексорному рівні.

Наприклад:

Садок вишневий коло хати.

С-ок виш-й к-о х-и.

Хрущі над вишнями гудуть.

Хр-і н-д в-ми гу-ть.

МЕТОД ОПОРНО-БУКВЕНИХ ПІКТОГРАМ

Кожне слово у вірші чи тексті, який потрібно запам'ятати, треба скоротити так, щоб у самому малюнку-піктограмі можна було побачити букву, з якої починається слово.

Наприклад:

Небо хмуриється часто,
потемніла ріка.

Щоб дощами упасти,
плине хмара важка.

МЕТОД ПЕРЕТВОРЕННЯ – це метод первинної обробки інформації, який перетворює складну для сприймання інформацію в зручну для ефективного відтворення. Метод складається з таких прийомів: аналогія, трансформація, піктограми, стенографіст, фонетична асоціація, неологізм, цифрообраз, цифро-буквенний код, індивідуальна асоціація, закономірність.

МЕТОД ПОРЯДКОВА СИСТЕМА (від грецького *systema* – поєднання, ціле, сполучення) – це метод, призначений для запам'ятовування інформації одиниць разом з їх порядковим номером через використання спеціально дібраної системи образів. Залежно від способу формування порядкової системи метод має такі прийоми: інтер'єр, топографія, антропометрія, нумерація, тактильна матриця.

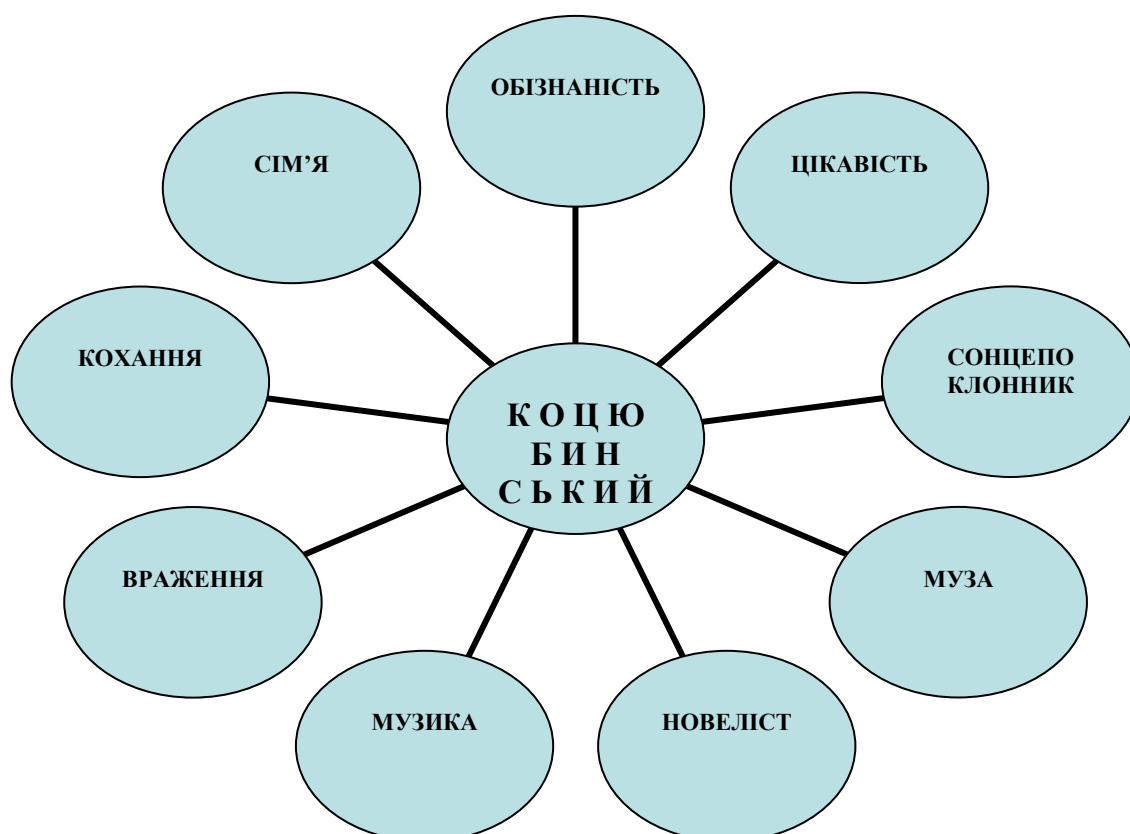
МЕТОД ПІДСИЛЕННЯ– це метод поліпшення ефективності сприймання, збереження та відтворення створення асоціативних зв'язків і образів, що були сформовані методами «перетворення», «зв'язування» та «порядкова система». Метод складається з таких прийомів: модальність, ознака, уособлення, гіпербола, літота, комік, небилиця, стереоефект, колірний акцент, візуалізація, тлумачення, емоційний акцент.

Асоціативний портрет письменника Григорія Сковороди

С – сміливий
К – культурний
О – обдарований
В – вільний
О – оптимістичний
Д – діяльнісний
А – аскетичний

С – свобода
О – освіта
К – культура
Р – розум
А – аскет
Т – талант

Асоціативний портрет письменника Михайла Коцюбинського

Акровербальний метод

На уроках української мови використовую метод запам'ятовування слів за допомогою формування смислових фраз. Цей метод заснований на креативному перетворенні «сухої» інформації на «живі» тексти. Наприклад, діти поєднують слова так, щоб у першому слові наголос падав на перший склад, у другому слові – на другий, а в третьому – на третій.

Вірші виразні. Донька заміжня. Оцет оптовий. Застібка в середині. Пекарський фартух. Косий шофер. Лате корисне. Мій напій. Тулуб шовковий. Бешикет весняний. Подруга близька. Причип новий.

Вірші виразні залишити. Лате корисне донести. Мій напій принести. Косий шофер у вантажівці. Мій новий псевдонім. Оцет оптовий привезти. Пекарський фартух кулінарний. Причип новий посередині.

Дітям пропонується ланцюжок слів, де червоним кольором позначена буква, яка є під наголосом: дочка, ярмарковий, принести, камбала, корисний, вітчим, котрий, вантажівка, дрова, фольга, нести, зручно, ялиновий. Діти, спираючись на слова, складають незвичні, цікаві речення або зв'язний текст.

Зразок: «Одного разу дочка у ярмарковий день вирішила принести вітчиму корисну камбалу, котрий вантажівкою возив дрова з ялинового лісу. Загорнула у фольгу, щоб зручно було нести.

ЕЙДОС-КОНСПЕКТ СОНЦЕПОКЛОННИК

Додаток 5

Батьки М. Коцюбинського :
Гликерія Максимівна та Михайло Матвійович

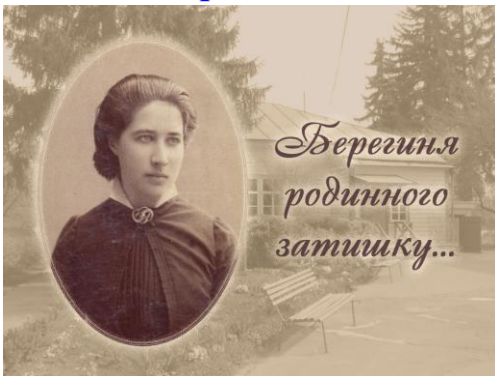
Батьки Михайла Коцюбинського:
Михайло Матвійович та Гликерія Максимівна

*"В хвилини розчарування
та розпуки мене
раз у раз рятувала моя
незвичайна любов
до природи" (М. Коцюбинський)*

Віра Дейша

13 червня 1891 р. Було засноване
Братство тарасівців

Початок літературної
діяльності

1884 – оповідання "Андрій
Соловійко, або Вчення світ,
а невчення тьма"
1890 – вірш "Наша хатка"

*«Поема душі»
(С.Єфремов)*

Очолив Чернігівське товариство
«Просвіта»

*«Я нікому не дозволю відібрати
у мене моє щастя...»*

*Любов
Сонцепоклонника*

*Острів
Капрі*

Українські Ромео та Джульєтта

Результативність роботи

2018 – 2019 н.р.

Результати II етапу(міського) Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури :

I місце. - Вінюкова Аліна 8-В клас

III місце - Войтович Поліна 8-Б клас

Результати III етапу(обласного) Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури :

II місце. - Вінюкова Аліна 8-В клас

Конкурс з української мови ім. Петра Яцика

I місце - Войтович Поліна 8-Б клас

Міський фестиваль—конкурс «Поліські пересмішники. Рівне сміється» у номінації «Авторські літературні усмішки»

I місце - Кирильчук Святослав 8-В клас

2019 – 2020 н.р.

Результати II етапу(міського) Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури :

I місце. - Вінюкова Аліна 9-В клас

II місце - Войтович Поліна 9-Б клас

II місце - Колодинський Андрій 9-В клас

Результати III етапу(обласного) Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури :

II місце - Войтович Поліна 9-Б клас

Конкурс з української мови ім. Петра Яцика

II місце - Войтович Поліна 9-Б клас

Міжнародний мовно – літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка

III місце - Войтович Поліна 9-Б клас

2020– 2021 н.р. Загальноміський онлайн-конкурс «Молодь захищає рідну мову» у номінації «Власна поезія»

II місце - Андрійчук Юлія 5-А клас

Список використаних джерел

1. Айзенварг М. Л. Ейдетика мов [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=X7Lsw0WtIA8>
2. Анікієнко К. В. Інноваційні підходи розвитку обдарованості дошкільників та молодших школярів / Анікієнко К. В. — Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки/ Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. — Чернігів: Вид-во ЧДПУ, 1998. — 275
3. Антощук Є. Знайомтеся: ейдетика: (техніка запам'ятовування) / Є. Антощук // Шкільний світ. – 2000. – №8. – С.9.
4. Богосвятська А.І. Методика ейдотехніки та її використання словесниками // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 5. – С. 32-36.
5. Гайдаєнко М. А. Формування навчальних компетентностей учнів [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://www.bc-eydetica.narod2.ru/moi_statyi_12.html
6. Немченко-Васілініч Т. В. Методика ейдотехніки та її використання на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://dorobok.edu.vn.ua/article/pdf/624>
7. Тарасенко Г.С. Інноваційні підходи до мовленнєво-творчої роботи з обдарованими дітьми в контексті підготовки їх до школи / Г.С. Тарасенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка (початкова освіта). – 2010. – № 1. – С. 56-61.
8. Тренування пам'яті [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://4brain.ru/memory/trenirovka-pamjati.php>
9. Уліщенко В. Метод ейдетики в інтерсуб'єктному навчанні української літератури (практико-орієнтований аспект) / В. Уліщенко // Рідна школа. - 2011. - № 7. - С. 33-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_7_9
10. Чепурний Г.А. Класифікація методів і прийомів мнемотехніки як засобу попередження інформаційного перенавантаження у школі / Г.А. Чепурний, Т.В. Шевчук // Вісник Черкаського університету – Вип. 191. – Ч. III. – 2010. – С. 121-125.